

Analiza konceptualnog okvira poslovnog okruženja

Tokić, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:918569>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-30**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet
Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij
Poslovna ekonomija- smjer Analiza i poslovno planiranje

**ANALIZA KONCEPTUALNOG OKVIRA POSLOVNOG
OKRUŽENJA**

Diplomski rad

Lucija Tokić

Zagreb, lipanj, 2023.

**Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet
Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij
Poslovna ekonomija- smjer Analiza i poslovno planiranje**

**ANALIZA KONCEPTUALNOG OKVIRA POSLOVNOG
OKRUŽENJA**

**ANALYSIS OF THE CONCEPTUAL FRAMEWORK OF
THE BUSINESS ENVIRONMENT**

Diplomski rad

**Student: Lucija Tokić
JMBAG studenta: 0067568858
Mentor: izv. prof. dr. sc. Danijel Mlinarić**

Zagreb, lipanj, 2023.

Sažetak

Povoljno poslovno okruženje je ključ gospodarskog uspjeha države. Ono se može promatrati kao skup različitih čimbenika koji zajednički čine uspješno ili neuspješno poslovno okruženje, čime se razlikuju siromašne i bogate države. U svrhu determinacije koja su poslovna okruženja uspješna, formiran je niz pokazatelja na temelju koji se rangiraju svjetska gospodarstva. Najpoznatiji takvi pokazatelji su indeks lakoće poslovanja (engl. *Ease of Doing Business- DB*), njegova nova verzija indeks poslovnog okruženja (engl. *Business Enabling Environment- BEE*), indeks percepcije korupcije (engl. *Corruption Perception Index- CPI*) te indeks globalne konkurentnosti (engl. *Index of Global Competitiveness- IGC*). Značajan pokazatelj je i ocjena poslovnog povjerenja (engl. *Business Confidence*) koja se slaže s rezultatima ostalih pokazatelja. U svrhu prikaza navedenih pokazatelja provedena je analiza poslovnog okruženja na primjeru hrvatskog i slovačkog gospodarstva. Za obje države provedena je komparativna analiza poslovnog okruženja.

Ključne riječi: *poslovno okruženje, indikatori poslovnog okruženja, indeks globalne konkurentnosti, indeks lakoće poslovanja, indeks poslovnog okruženja, ocjena poslovnog povjerenja, indeks percepcije korupcije*

Summary

A favorable business environment is the key to the country's economic success. It can be seen as a set of different factors that together make a successful or unsuccessful business environment, which distinguishes poor and rich countries. For the purpose of determining which business environments are successful, a series of indicators was created on the basis of which world economies are ranked. The most well-known such indicators are the Ease of Doing Business index (DB), its new version the Business Enabling Environment index (BEE), the Corruption Perception Index (CPI) and the global competitiveness index (Index of Global Competitiveness - IGC). A significant indicator is the Business Confidence rating, which agrees with the results of other indicators. In order to present the aforementioned indicators, an analysis of the business environment was carried out on the example of the Croatian and Slovak economies. A comparative analysis of the business environment was carried out for both countries.

Key Words: *business environment, business environment indicators, global competitiveness index (GCI), ease of doing business index (DB), Business Enabling Environment (BEE), business confidence, corruption perception index (CPI)*

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski rad isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da nijedan dio diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog izvora te da nijedan dio prijave teme ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(vlastoručni potpis studenta)

(mjesto i datum)

STATEMENT ON THE ACADEMIC INTEGRITY

I hereby declare and confirm by my signature that the final thesis is the sole result of my own work based on my research and relies on the published literature, as shown in the listed notes and bibliography.

I declare that no part of the thesis has been written in an unauthorized manner, i.e., it is not transcribed from the non-cited work, and that no part of the thesis infringes any of the copyrights.

I also declare that no part of the thesis has been used for any other work in any other higher education, scientific or educational institution.

(personal signature of the student)

(place and date)

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Predmet i ciljevi rada	1
1.2. Metode istraživanja i izvori podataka	2
1.3. Sadržaj i struktura rada	2
2. TEORIJSKO DEFINIRANJE POSLOVNOG OKRUŽENJA	3
2.1. Definiranje i karakteristike poslovnog okruženja	3
2.2. Specifičnosti poslovnog okruženja	7
2.3. Prikaz pokazatelja razvijenosti poslovnog okruženja	9
2.3.1. Indeks globalne konkurentnosti	9
2.3.2. Indeks lakoće poslovanja	13
2.3.3. Indeks percepcije korupcije	20
3. MIKROEKONOMSKI I MAKROEKONOMSKI ASPEKT ZNAČAJA POSLOVNOG OKRUŽENJA	24
3.1. Važnost poslovnog okruženja za funkcioniranje gospodarstva	24
3.2. Mikroekonomska perspektiva poslovnog okruženja	26
3.3. Makroekonomska perspektiva poslovnog okruženja	29
4. KOMPARACIJA POSLOVNOG OKRUŽENJA REPUBLIKE HRVATSKE I SLOVAČKE	32
4.1. Kvantitativni pregled indeksa poslovnog okruženja za Republiku Hrvatsku	32
4.2. Institucije važne za efikasno poslovno okruženje u Republici Hrvatskoj	39
4.3. Kvantitativni prikaz poslovnog okruženja Slovačke	42
5. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PREPORUKE	46
POPIS IZVORA	46
POPIS SLIKA	55
POPIS GRAFIKONA	56
POPIS TABLICA	57
ŽIVOTOPIS	58

1. UVOD

Poslovno okruženje ključ je odabira poslovanja na određenom tržištu koje se sastoji od niza čimbenika koji imaju različite utjecaje na aktivnosti poduzeća. Ne postoji jednoznačna definicija poslovnog okruženja s obzirom na to da se čimbenici determinacije poslovnog okruženja mijenjaju u skladu s općim napretkom gospodarstva i društva, kao što je primjerice tehnološki napredak. Poslovno okruženje je potrebno promatrati iz više perspektiva, s obzirom na to da svaka perspektiva promatranja ima različitih učinaka na poslovanje te održivost određene industrije. Poslovno okruženje određuje uspješnost poslovanja poduzeća, posebno malih i srednjih poduzetnika, što u konačnici utječe na uspješnost cjelokupnog nacionalnog gospodarstva. Ključna razlika između blagostanja država upravo proizlazi iz uspješnosti njezina poslovnog okruženja, što prepoznaje sve veći broj poduzeća, ali i istraživača poslovnog okruženja. U brojnim studijama je dokazano da ona gospodarstva koja imaju povoljno poslovno okruženje imaju i jaču globalnu konkurentnost te su atraktivnije poslovne destinacije koje privlače veći broj stranih investitora. S obzirom na važnost poslovnog okruženja, uspostavljen je niz pokazatelja koji, na temelju izračuna različitih čimbenika poslovnog okruženja, daju ukupnu ocjenu poslovnog okruženja jedne države te rangiraju države kako bi poduzećima bilo lakše donijeti odluku o pokretanju poslovanja na određenom području. Pokazatelji poslovnog okruženja daju odgovor na uspješnost poslovnog okruženja države.

1.1. Predmet i ciljevi rada

Predmet ovog rada je analiza konceptualnog okvira poslovnog okruženja Republike Hrvatske i Slovačke. U skladu s predmetom istraživanja postavljen je i istraživački cilj. Cilj rada je opisati pojmove koji su vezani uz poslovno okruženje i interakciju poduzeća s okolinom na primjeru pokazatelja uspješnosti poslovnog okruženja odabranih država. Nadalje, cilj rada je i usporediti pokazatelje poslovnog okruženja Republike Hrvatske i Slovačke kako bi se mogli donijeti valjani zaključci njihova razlikovanja. Osnovni doprinos rada je obogatiti literaturu o poslovnom okruženju te pružiti okvir za dodatno pojašnjenje poslovnog okruženja kao čimbenika uspješnosti poslovanja. Osim toga, očekivani stručni doprinos ovog rada ogleda se u analitičkoj komparaciji prikaza modela poslovnog okruženja Republike Hrvatske i Slovačke i utvrđivanje parametara indeksa poslovnog okruženja za Republiku Hrvatsku i Slovačku iz mikroekonomske i makroekonomske perspektive.

1.2. Metode istraživanja i izvori podataka

U ovom radu korišteni su sekundarni izvori podataka kojima su istražene karakteristike poslovnog okruženja koje približuju poimanje istog te specifičnosti poslovnog okruženja u kojem se poduzeća nalaze i koje dovode do stvaranja povoljnog poslovnog okruženja. Putem pokazatelja razvijenosti poslovnog okruženja, prikazani su indeksi kojima se pokazuje razvijenost, odnosno pogodnosti poslovnog okruženja, kao što su indeks globalne konkurentnosti, indeks lakoće poslovanja, ocjena povjerenja te indeks percepcije korupcije. Isto tako, analizom mikroekonomske i makroekonomske percepcije poslovnog okruženja jasno se definiraju čimbenici koji su ključni za shvaćanje poslovnog okruženja.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Rad je podijeljen na pet cjelina koje čine uvod, teorijsko definiranje poslovnog okruženja, mikroekonomski i makroekonomski aspekt značaja poslovnog okruženja, komparacija poslovnog okruženja Republike Hrvatske i Slovačke te zaključna razmatranja i preporuke.

U uvodu je istaknuto obrazloženje teme, predmet i ciljevi rada, metodologija i izvori podataka te sadržaj i struktura rada. U dijelu koji se odnosi na teorijsko definiranje poslovnog okruženja prikazane su definicije i karakteristike poslovnog okruženja, specifičnosti poslovnog okruženja te odabrani pokazatelji razvijenosti poslovnog okruženja.

Zatim slijedi poglavlje u kojem su analizirani makroekonomski i mikroekonomski aspekti poslovnog okruženja te važnost poslovnog okruženja za određeno gospodarstvo. Četvrto poglavlje je komparativna analiza poslovnog okruženja Republike Hrvatske i Slovačke u kojoj su istaknuti pokazatelji razvijenosti poslovnog okruženja za svaku državu. Odabrani su indeks lakoće poslovanja, ocjena poslovnog povjerenja te indeks globalne konkurentnosti.

U zaključku su istaknute najznačajnije spoznaje koje proizlaze iz provedene komparativne analize Republike Hrvatske i Slovačke te su dane preporuke za daljnji razvoj odabranih poslovnih okruženja. Nakon zaključka nalazi se popis literature, popis tablica, slika i grafikona te životopis autorice.

2. TEORIJSKO DEFINIRANJE POSLOVNOG OKRUŽENJA

2.1. Definiranje i karakteristike poslovnog okruženja

Šezdesetih godina prošlog stoljeća započela je era istraživanja poslovnog okruženja kao vrlo značajnog čimbenika u poslovanju poduzeća i njegove uspješnosti na dinamičnom tržištu. Do tada se uzimalo u obzir samo unutarnje okruženje poduzeća te se smatralo da je unutarnje okruženje determinanta uspješnosti poslovanja. U drugoj polovici 20. stoljeća, uslijed pojave višestrukih aspekata ekonomije kao što je, primjerice, pojava intelektualnog kapitala, globalizacije i internacionalizacije poslovanja i drugih čimbenika, formiran je nov način interaktivnog razumijevanja odnosa između unutarnjeg i vanjskog poslovnog okruženja (Sundać i sur., 2016.).

Istraživanja teorije poslovanja poduzeća započela su krajem 19 stoljeća. Tadašnje poslovno okruženje je uvelike bilo pod utjecajem ubrzanog razvoja znanosti i primjene znanstvenih rezultata u industriji i proizvodnji. Ključni interes znanstvenika bio je usmjeren na pronalaženje odgovarajućih metoda za izvođenje proizvodnog procesa. Parker i Lewis (1995.) istaknuli su da je znanstveno promišljanje proizvodnog poduzeća započelo kao ideja za primjenom inženjerskog modusa razmišljanja i primjena istog na sve aspekte poslovnog procesa. U razvoju teorije poslovnog okruženja mogu se istaknuti dvije ključne perspektive. To su klasične teorijske ideje i tzv. neoklasična ekonomija. Istraživači klasične teorije bili usmjereni na dobre strane formalnog pristupa poduzeću, dok su nove generacije uočile transfer interesa prema negativnog strani birokracije. Neoklasična teorija proučavala je perspektivu društvenih odnosa te je u središte stavljala pojedinca, ali je isto tako, zanemarivala poslovno okruženje kao formalnu strukturu.

U suvremenom poslovanju perspektiva poslovnog okruženja se uvelike promijenila s obzirom na to da se poduzeća suočavaju sa složenošću i promjenjivošću poslovnog okruženja na svakodnevnoj razini. Sardak i Movchanenko (2018.) poslovno okruženje definirali su kao niz situacijskih čimbenika i aktera koji se mogu okarakterizirati različitim segmentima u kojima se odvija poslovanje te stvaraju temelji za razvoj poslovanja. Poslovno okruženje podrazumijeva niz čimbenika koji utječu na poslovanje i upravljanje poduzećem, stoga su ti čimbenici temelj za donošenje različitih poslovnih odluka. U poslovnom se okruženju neprestano stvaraju nove prilike, ali i prijetnje za poslovanje, prema tome potrebno je sustavno praćenje tijeka poslovanja i utjecaja okruženja na poslovanje kako bi se moglo pravovremeno reagirati, u skladu sa situacijom (Buble, 2006.).

Wong i sur. (2014.) u svojoj su studiji istaknuli da priroda poslovanja i uvjeti u kojima se nalazi poslovno okruženje imaju učinak na cjelokupno poslovanje određene industrije te na izvedbu poslovnih procesa. S time su se složili i Khalid i sur. (2018.) koji su istaknuli da poslovno okruženje treba biti polazište svakog istraživanja o poslovanju poduzeća jer priroda, stanje i okolnosti svakog poslovanja ovise o njegovu okruženju.

S obzirom na postojanje brojnih teorijskih polazišta, ne postoji jednoznačna definicija poslovnog okruženja. Ono se smatra višedimenzionalnim konstruktom koji se promatra s više razina. Postoje dvije glavne dimenzije poslovnog okruženja, kao što su dinamika okruženja i neprijateljski utjecaj okruženja koje utječu na ostale čimbenike poput cjenovne konkurencije, poslovnih troškova, niskih profitnih marži, regulativu poslovanja, nedostatak sirovina, nedostatak radne snage uslijed negativnih demografskih trendova i druge čimbenike (Wong i sur., 2014.). Sardak i Movchanenko (2018.) istaknuli su da izrazito dinamična priroda poslovnog okruženja, nesigurnost informacija te nepredvidivost događaja i ishoda zahtjeva preispitivanje tradicionalnih pristupa u oblikovanju konkurentske strategije te upravljanja u globaliziranom gospodarskom okruženju. Iz tog je razloga identifikacija poslovnog okruženja važna za svako poslovanje.

Poslovno okruženje uključuje sve ono što se nalazi izvan sektorskih granica ili ograničenja poduzeća, kao što je intenzivna konkurencija, ekonomski intenzitet, tehnološke promjene, brz protok velikog broja informacija, vladine politike i druge čimbenike koji mogu ugroziti poslovanje poduzeća (Nascimento-e-Silva i sur., 2019.). Drugim riječima, sve ono nad čime poduzeća nemaju kontrolu. Dinamičnost okruženja odnosi se na stopu promjena marketinških praksi, stopu zastarijevanja određenih poslovnih metoda, nepredvidive radnje konkurenata te nepredvidivost u promjenama potražnje i ukusa potrošača. Osim toga, pod dinamikom okruženja podrazumijeva se i opseg nepredvidivih promjena unutar okoline poduzeća (Kinange i Patil, 2020.).

U definiranju i izradi strategije poslovnog okruženja ključnu ulogu ima menadžment poduzeća. Sabolić (2007.). ističe da menadžeri moraju dobiti informacije iz svih dijelova poduzeća kako bi mogli planirati strategije i donositi odluke. Jedna od takvih strategija je širenje granica u svrhu dopiranja do vanjskih dionika kako bi se prikupile informacije koje su korisne za poduzeće, a osobito one koje se odnose na povećanje konkurentske prednosti. Poželjno je da u strategiju širenja granica budu uključene sve razine menadžmenta, a nerijetko i zaposlenika. Što je više unutarnjih dionika uključeno, to su rezultati prikupljanja informacija učinkovitiji. S

druge strane, treba voditi računa i o informacijama koje proizlaze iz samog poslovanja i unutarnjeg okruženja jer je istjecanje povjerljivih informacija loše za poduzeće i sve unutarnje dionike poduzeća.

Važnost interakcije poduzeća i organizacije zamijećena je još početkom 21. stoljeća (Jones i George, 2000.), kako je prikazano na slici 1. Vidljiv je tijek učinka okruženja na menadžerske odluke koje zatim utječu na promjene u okruženju, što dovodi do utjecaja na cjelokupno poduzeće, a posljedično do utjecaja na cjelokupno poslovno okruženje.

Slika 1 Interakcija organizacije i okruženja

Izvor: priredila autorica prema; Jones, G. R., George, J.M. i Hill, C.W.L. (2000.), *Contemporary management*, SAD, Irwin McGraw-Hill.

Poduzeća i okruženje uvijek su u međusobno ovisnom odnosu. Korporacijski menadžeri koriste različite analitičke alate u svrhu donošenja odluka koje mogu imati utjecaj na okruženje. Što je tržište konkurentnije, to je poduzeće manje osjetljivo na promjene na tržištu te je i manji utjecaj odluka na okruženje (Sabolić, 2007.). Wu i Lin (2021.) navode nekoliko čimbenika koji su ključni za stvaranje povoljnog poslovnog okruženja u suvremenim uvjetima poslovanja:

- Učinkovitost vlade;
- Ljudski resursi u poduzeću;
- Financijsko okruženje;
- Javne usluge;
- Tržišno okruženje;
- Inovacijsko okruženje.

Učinkovitost vlade je ključna za vanjski poticaj rasta pojedinačnih poduzeća. Ujedno predstavlja i razinu administrativne usluge, ali i transakcijski trošak lokalne samouprave. Ponašanje vlade može značajno utjecati na gospodarstvo određene regije, stoga kad je učinkovitost vlade visoka, smanjuju se operativni troškovi poduzeća i poboljšavaju operativne učinkovitosti. Ljudski resursi u poduzeću određuju ponudu ljudskog kapitala pojedinačnih poduzeća. Njihova je uloga odabrati takav ljudski kapital koji će poboljšati produktivnost te promicati inovativni rast poduzeća. Financijsko okruženje utječe na troškove financiranja poslovanja. Što je financijsko okruženje određene regije povoljnije, to poslovanje pojedinog poduzeća može biti uspješnije.

Nadalje, razina javnih usluga određuje uspješnost javne infrastrukture koja je potrebna za ljudske živote, opstanak i razvoj te druge izravne potrebe. Javne usluge i infrastruktura povezane su i sa stvaranjem preduvjeta za investiranje u određenim regijama. Jednako je važno i tržišno okruženje koje može izravno odrediti potrošnju proizvoda te razmjer ponude i potražnje za određenim proizvodom. Otvoreno tržišno gospodarstvo može smanjiti prepreke za ulazak na tržište te stvoriti zdravo i poticajno okruženje za rast poduzeća. Konačno, inovacijsko okruženje važan je segment suvremenog poslovanja. Inovacijsko okruženje uključuje stopu inoviranja, nove tehnologije i nova učenja koja promiču poslovanje. Visoko inovativno okruženje može olakšati konkurenciju te promicati rast poduzeća. To se posebno odnosi na digitalno okruženje i svakodnevnu evoluciju nove tehnologije.

U suvremenom konkurentnom poslovnom okruženju poduzeća moraju pronaći načine da prežive i održe kontinuitet poslovanja, što postižu visokom razinom intelektualnog kapitala kojeg moraju biti sposobne proizvoditi, upravljati i stalno povećavati (Sundać i sur., 2016.). Specifičnost trenutnog gospodarskog trenda je da se industrijska ekonomija utemeljena na materijalnoj imovini pretvara u nematerijalnu ekonomiju utemeljenu na intelektualnom kapitalu (Ali i sur., 2021.) u kojem posebno značajno mjesto ima ljudski kapital. U istraživanju koje su

proveli Nevado i sur. (2018.) pokazali su da je ljudskih kapital činio više od 50 % intelektualnog kapitala.

Današnja poduzeća koja žele opstati moraju prvenstveno razumjeti potražnju i dinamičnost konkurencije te se fokusirati na stjecanje svih potrebnih informacija o tržištu i okruženju kako bi bila sposobna zadovoljiti potrebe potrošača i ostvariti konkurentsku prednost (Škuflić i sur., 2016.). Riječ je o novoj ekonomiji koja u prvi plan stavlja potrebu za prilagodbom i transformacijom te pronalaskom inovativnih modela upravljanja koji određuju strateški uspjeh modernog poslovanja (Mullakhmetov i sur., 2020.).

2.2. Specifičnosti poslovnog okruženja

Poslovno okruženje predstavlja glavni čimbenik koji određuje koliko dobro poduzeće može postići svoje ciljeve. Menadžeri svoje odluke donose na temelju čimbenika vanjskog okruženja, kao što su kupci, dobavljači, konkurencija i cjelokupno tržište rada (Sikavica i sur., 2008.). Na temelju tih čimbenika stvaraju se poslovni modeli koji se potom implementiraju u poslovanje i pokreću u specifičnim situacijama, ovisno o tome koje je idealno rješenje u datoj situaciji. U svrhu stvaranja što učinkovitijeg poslovnog modela, poduzeće mora razumjeti okolinu u kojoj posluje jer će upravo ona odrediti strategiju na kojoj će počivati određeni poslovni model.

Sikavica i sur. (2008.) okolinu dijele na internu i eksternu. Internu okolinu čine zaposlenici, menadžment i kultura. Eksterna ili vanjska okolina se nadalje dijeli na okolinu zadataka i opću okolinu. Opća ili socijalna okolina podrazumijeva tehnološko, međunarodno, sociokulturno te ekonomsko, pravno i političko okruženje. Riječ je o okolini na koju poduzeće nema nikakav utjecaj. S druge strane, vanjska se okolina može podijeliti i na okolinu zadataka ili poslovnu okolinu koja podrazumijeva kupce, konkurente, tržište rada te dobavljače. Na te segmente poduzeće u velikoj mjeri može imati utjecaj, ali ne u potpunosti kao što može na internu okolinu. Za analizu specifičnosti poslovnog okruženja važno je razmotriti vanjsko okruženje te njegove sastavnice, kao što su analiza čimbenika opće (socijalne) okoline te analiza okoline zadataka (poslovnog okruženja).

Prema Buble (2020.) opća ili socijalna okolina podrazumijeva one poveznice koje su izvan kontrole poduzeća, ali u značajnoj mjeri utječu na poslovanje. Sabolić (2007.) navodi da se opća okolina, s obzirom na nemogućnost njezine kontrole i nestabilnosti koje dovode do kriza

te koje su pod utjecajem kriza, nerijetko smatra nekontroliranom. Opća okolina podrazumijeva tehnološko, međunarodno, sociokulturno, ekonomsko, pravno i političko okruženje.

Tehnološko okruženje podrazumijeva dostignuća u znanosti i tehnologiji nastala pod utjecajem znanja, istraživanja i novih poslovnih rješenja u poslovnim procesima. Poseban se značaj pridaje sveprisutnim eko tehnološkim inovacijama koje su ključ održivog razvoja uslijed globalnih ekoloških promjena i značajnog iscrpljivanja resursa. Sve veći broj poduzeća svjesno je potrebe za kontinuiranom primjenom suvremene tehnologije koja podržava ekološku održivost i pametno poslovanje (Yusuf i sur., 2018.). Paramati i sur. (2022.) također su proveli studiju u kojoj su dokazali da države koje koriste ekološku tehnologiju doprinose smanjenju ukupne potrošnje energije te poboljšavaju ukupnu energetska učinkovitost.

Međunarodno poslovno okruženje se odnosi na trgovinu robom i uslugama na svjetskom tržištu. To je globalizirano okruženje u kojem međunarodna poduzeća obavljaju svoje poslovanje. Međunarodno okruženje ima ključnu ulogu u rastu i razvoju zemlje te uključuje različite aspekte, kao što su politički rizici, kulturološke razlike, pravna i porezna pitanja i raznolikosti te brojne druge aspekte (Acharya, 2022.). S obzirom na to da međunarodno okruženje donosi i brojne rizike, sam proces upravljanja poslovnim rizicima u globaliziranom dobu obilježen je protokom informacija, kapitala, usluga, proizvoda i radne snage koji zahtijevaju učinkovito upravljanje. Osim toga, međunarodno okruženje obilježeno je i brisanjem međudržavnih granica te potpuno novim društvenim, političkim, ekonomskim i kulturnim odnosima (Merkaš, 2018.).

Sociokulturno okruženje usko je povezano s međunarodnim okruženjem. Podrazumijeva trendove i razvoj promjena u stavovima, ponašanju i vrijednostima u društvu. Kada govorimo o sociokulturnom okruženju podrazumijeva se stanovništvo, stil života, kulturu, ukuse, običaje i tradicije. To su čimbenici koje stvara određena zajednica te ih prenosi iz generacije u generaciju. Najčešće ga analiziramo definiranjem kulture i kulturnih značajki, navika te uvjerenja i vrijednosti u jednom društvu (Nasrudin, 2022.). Sociokulturno okruženje je osobito važno za malo i srednje poduzetništvo koji uvelike ovise o vladinoj politici, stanovništvu, navikama, kulturi i svim ostalim aspektima koji stvaraju takvo okruženje (Ajayi, 2016.). S druge strane, velike korporacije manje ovise o sociokulturnom okruženju, već svoja učenja prenose na stanovništvo stvarajući nove socijalne i društvene navike.

Ekonomsko, pravno i političko okruženje predstavljaju složenu kategoriju koja uključuje niz čimbenika okoline, kao što su gospodarski pokazatelji, zaposlenost, kamatne stope, zaduženja, inflacija i drugi pokazatelji. Tu uključujemo i političko-pravno okruženje koje ovisi o nacionalnom kontekstu, primjerice, politička stabilnost, regulatorni okvir države i slično. U obzir uzimamo funkcionalnost i rad svih državnih institucija te njihovo međudjelovanje. Ujedno istražujemo i postoji li ravnoteža između političkog aspekta i ekonomskog stanja države te njezinih sposobnosti.

Osim opće okoline, za utvrđivanje specifičnosti poslovnog okruženja važno je istražiti i tzv. okolinu zadataka koja podrazumijeva kupce, konkurente, dobavljače i tržište kao osnovne pokazatelje. Prema *MBA Skool Team-u* (2021.) okolina zadataka podrazumijeva skup uvjeta koji potječu od kupaca, konkurenata, dobavljača i tržišta te koji utječu na postizanje ciljeva poduzeća. Zajednički čine ekosustav u kojem poduzeće djeluje te su međusobno ovisni, stoga na njih treba obratiti visoku razinu pažnje prilikom analize poslovnog okruženja u svrhu pokretanja poslovanja.

2.3. Prikaz pokazatelja razvijenosti poslovnog okruženja

2.3.1. Indeks globalne konkurentnosti

U svrhu utvrđivanja i analize razvijenosti poslovnog okruženja razvijeno je nekoliko ključnih mjerljivih pokazatelja koji se primjenjuju na nacionalne ekonomije. Najpoznatiji pokazatelji razvijenosti poslovnog okruženja su indeks globalne konkurentnosti (*engl. Index of Global Competitiveness- IGC*), indeks lakoće poslovanja (*engl. Ease of Doing Business - DB*) i njegova nova verzija indeks poslovnog okruženja (*engl. Business Enabling Environment- BEE*) te indeks percepcije korupcije (*engl. Corruption Perception Index- CPI*).

Indeksom globalne konkurentnosti utvrđuje se konkurentnost nacionalnog gospodarstva. Obuhvaća objektivne (mjerljive) pokazatelje te subjektivne pokazatelje koji nisu utemeljeni na objektivnim kriterijima. Prema Novincu (2020.) indeks globalne konkurentnosti predstavlja jedan ili više pokazatelja koji su grupirani prema određenim karakteristikama te se koriste za praćenje promjena u konkurentnosti nacionalnih ekonomija tijekom vremena.

Za rangiranje globalnih gospodarstva na ljestvici konkurentnosti prema Indeksu globalne konkurentnosti zadužen je Svjetski gospodarski forum (*engl. World Economic Forum- WEF*)

koji u suradnji s nacionalnim tijelima za konkurentnost te Institutom za razvoj poslovnog upravljanja objavljuje Svjetske godišnjake konkurentnosti. Takav godišnjak je prvi puta objavljen 1989. godine te je postao referentna točka za utvrđivanje razine konkurentnosti, provedbe usporednih analiza trendova i svjetsku statistiku konkurentnosti. Svjetska ljestvica konkurentnosti naglašava dugoročni trend konkurentnosti koji slijede zemlje koje se nalaze na vrhu ljestvice iz godine u godinu (Svjetski centar konkurentnosti, 2022.).

Ono što je promjenjivo u definiranju nacionalne konkurentnosti su kriteriji i bodovanja, ovisno o poslovnom okruženju i gospodarskim zahtjevima. Prema izvješću Svjetskog centra za konkurentnost za 2021. godinu kriteriji konkurentnosti dijele se u četiri skupine, kako je prikazano u tablici 1. Ljestvica uključuje 334 kriterija koji obuhvaćaju 2/3 statističkih podataka, 1/3 mišljenja gospodarstvenika.

Tablica 1 Kriteriji za bodovanje konkurentnosti države za 2021. godinu (334 kriterija)

<p><u>Gospodarski rezultati (82)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Domaće gospodarstvo (26) – Međunarodna trgovina- uvoz i izvoz (25) – Strane investicije (15) – Zaposlenost (10) – Cijene (6) 	<p><u>Efikasnost javnog sektora (72)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Javne financije (10) – Porezna politika (11) – Institucionalni okvir (16) – Zakonodavstvo u poslovanju (19) – Društveni okvir (16)
<p><u>Efikasnost poslovnog sektora (74)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Produktivnost i učinkovitost (10) – Tržište rada (24) – Financije (19) – Praksa upravljanja (14) – Stavovi i vrijednosti (7) 	<p><u>Infrastruktura (106)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Osnovna infrastruktura (20) – Tehnološka infrastruktura (17) – Infrastruktura znanosti (22) – Zdravlje i okoliš (28) – Obrazovanje (19)

Izvor: priredila autorica prema; Svjetski centar konkurentnosti (2022.), *List of criteria used in 2022* [e-dokument], preuzeto s

https://www.imd.org/wpcontent/uploads/2023/02/all_criteria_list_wcy_2022.pdf.

Brojni autori ističu da je jedini smisleni koncept konkurentnosti na nacionalnoj razini nacionalna produktivnost. Glavni cilj nacije je uspostaviti potrebne uvjete za poboljšanje životnog standarda građana, što se upravo čini povećanjem nacionalne produktivnosti, odnosno načinom na koji država koristi zaposlenost (Benitez-Marquez i sur., 2022.). Upravo je s tim

ciljem dogovorena definicija međunarodne konkurentnosti kako bi država bila u sposobnosti da, u skladu s međunarodnim kriterijima, osigura viši životni standard za svoje građane čime se postiže nacionalna konkurentnost.

Prema Godišnjem izvješću svjetske konkurentnosti 2021. kojeg izdaje Institut za razvoj poslovnog upravljanja (*engl. International Institute for Management Development- IMD*), prva na ljestvici konkurentnosti bila je Švicarska, a zatim slijede Švedska (2.), Danska (3.), Nizozemska (4.), Noverška (5.), Hong Kong (6.), Tajvan (7.), Ujedinjeni Arapski emirati (8.) i Sjedinjene američke države (9.). Od ukupno 64 svjetske ekonomije Republika Hrvatska se nalazila na 59. mjestu, što je za jedno mjesto više u odnosu na 2020. Godinu. Od 2017. do 2021. godine Republika Hrvatska se kreće od 59. do 61. mjesta, što upućuje na stagnaciju hrvatskog gospodarstva.

Uspoređujući Republiku Hrvatsku s drugim europskim zemljama u regiji, nalazila se na posljednjem mjestu konkurentnosti u 2021. godini. Iznad Republike Hrvatske nalazila se Bugarska na 53. mjestu, Mađarska se nalazila na 42. mjestu, dok se primjerice Slovenija nalazila na 40. mjestu. Najveći napredak po pitanju rasta konkurentnosti od 2017. do 2021. godine ostvarila je Mađarska, dok je najveći pad imala Poljska. U 2021. godini u odnosu na 2020. godinu vidljivo je poboljšanje konkurentnosti Republike Hrvatske, ali ono nije u tolikoj mjeri značajno ako se promatra višegodišnje razdoblje. U Izvješću su navedene i pozicije konkurentnosti za pojedine pokazatelje Republike Hrvatske za 2021. godini te se mogu istaknuti dobre i loše pozicije određenih područja na globalnoj ljestvici konkurentnosti, kako je vidljivo u tablici 2.

Tablica 2 Razina pojedinačnih pokazatelja konkurentnosti Republike Hrvatske u 2021. godini

Dobre pozicije		Loše pozicije	
29.	Međunarodna trgovina	64.	Praksa upravljanja
33.	Razine cijena	64.	Tržište rada
38.	Zdravlje i okoliš	63.	Stavovi i vrijednosti
44.	Obrazovanje	61.	Zakonodavstvo u poslovanju
		60.	Osnovne infrastrukture
		59.	Strane investicije
		59.	Financije

Izvor: priredila autorica prema; Lider (17. lipnja 2021.), Godišnjak svjetske konkurentnosti 2021, preuzeto 20. svibnja 2023. s <https://lidermedia.hr/poslovna-scena/hrvatska/godisnjak-svjetske-konkurentnosti-2021-hrvatska-na-petom-mjestu-ali-odozada-137300>.

Kako je navedeno u Izvješću IMD-a, pozitivne promjene ocjena konkurentnosti u 2021. u odnosu na 2020. godinu uočene su u:

- Gospodarskim rezultatima → domaće gospodarstvo (+1), zaposlenost (+4);
- Efikasnosti javnog sektora → porezna politika (+5), društveni okvir (+10);
- Efikasnosti poslovnog sektora → produktivnost i efikasnost (+6);
- Infrastrukturi → znanstvena infrastruktura (+4).

Najveći pad u 2021. u odnosu na 2020. uočen je u:

- Međunarodnoj trgovini (-10);
- Stranim investicijama (-18)
- Razini cijena (-8);
- Javnim financijama (-10).

Prema Godišnjem izvješću svjetske konkurentnosti IMD-a za 2022. godinu, na prvom mjestu nalazi se Danska, a zatim slijede Švicarska, Nizozemska, Finska, Norveška i SAD. Najveći uspon konkurentnosti vidljiv je na prostoru Istočne Europe. Pozicija Republike Hrvatske se značajno povećala, i to za čak 13 mjesta te se tako nalazila na 46. mjestu. Prema procjenama Svjetskog centra za konkurentnost, ovo je najveći skok hrvatske konkurentnosti, što se može povezati s ulaskom u europodručje (Institut za razvoj poslovnog upravljanja, 2022.). U 2022. godini uzimala su se u obzir 333 kriterija koji su podijeljeni na gospodarske rezultate, efikasnost javnog sektora, efikasnost poslovnog sektora i infrastruktura. Promjene u 2022. u odnosu na 2021. godinu prikazane su u tablici 3.

Tablica 3 Usporedba područja konkurentnosti Republike Hrvatske u 2022. u odnosu na 2021. godinu

Kriterij	Pozicija u 2021.	Promjena u 2022.	
Gospodarski rezultati	50.	32.	+ 18
Efikasnost javnog sektora	57.	46.	+ 11
Efikasnost poslovnog sektora	64.	49.	+ 15
Infrastruktura	50.	45	+ 5

Izvor: priredila autorica prema; Institut za razvoj poslovnog upravljanja (15. lipnja 2022.), Hrvatska 46. na globalnoj ljestvici konkurentnosti, preuzeto 20. svibnja 2023. s <https://hrportfolio.hr/vijesti/ekonomija/hrvatska-46-na-globalnoj-ljestvici-konkurentnosti-69668>.

Kako je vidljivo iz tabličnog prikaza, iako je proteklo razdoblje bilo razdoblje pandemije i dva razorna potresa, razdoblje visoke stope inflacije te Ukrajinske krize koja utječe na svjetsko, pa tako i hrvatsko gospodarstvo, Republika Hrvatska pokazuje značajni uspon na ljestvici konkurentnosti u svim područjima. Primjerice, međunarodna trgovina Republike Hrvatske nalazi se na 5. mjestu, dok se 2021. godine nalazila na 29. mjestu, što je značajni pozitivni rezultat. Nadalje, razina cijena se u 2021. godini nalazila na 33. mjestu, dok se u 2022. godini nalazila na 15. mjestu. S obzirom na ulazak u europodručje od 1. siječnja 2023. godine te ulazak u schengenski prostor, očekuje se da će Republika Hrvatska nastaviti s pozitivnim rastom konkurentnosti i u 2023. godini te da će, sukladno ciljevima do 2030. godine, doseći vrlo visoku poziciju konkurentnosti.

2.3.2. Indeks lakoće poslovanja

Sljedeći vrlo značajni pokazatelj razvijenosti poslovnog okruženja je indeks lakoće poslovanja. Indeks lakoće poslovanja je indeks Svjetske banke koji predstavlja metodologiju pokazatelje za ocjenu lakoće poslovanja. U sklopu indeksa lakoće poslovanja promatra se i ocjenjuje deset tematskih područja (Svjetska banka, 2020.).

1. Osnivanje novih poduzeća;
2. Izdavanje građevinskih dozvola;
3. Dostupnost električne energije;
4. Uknjižba imovine;
5. Dostupnost kredita;
6. Zaštita manjinskih dioničara;
7. Plaćanje poreza;
8. Međunarodna razmjena;
9. Izvršenje ugovora;
10. Rješavanje insolventnosti.

Indeks lakoće poslovanja popularno se naziva *Doing Business* (DB) te se pod tim nazivom može pronaći u različitoj literaturi i statističkim skupovima podataka. Nastao je 2003. godine kada ga je Svjetska banka prvi puta objavila za 190 zemalja svijeta. DB ocjenjuje usporedno ekonomiju s obzirom na njihovu blizinu najboljim rezultatima prema područjima koje mjeri. Cilj je utvrditi kakvo je poslovno okruženje za lokalne poduzetnike na ljestvici od 0 do 100. Pritom, 0 predstavlja najlošiju, a 100 najbolju izvedbu poslovanja.

Razlika između rezultata u bilo kojoj prethodnoj i u relevantnoj godini daje nam odgovor na pitanje u kojoj je mjeri gospodarstvo premostilo jaz tijekom vremena. Primjerice, rezultat 75 znači da je gospodarstvo za 25 % udaljeno od najboljeg regulatornog učinka u 2019. godini, dok rezultat 80 u 2020. godini označava da se gospodarstvo poboljšalo za 5 % (Svjetska banka, 2020.).

Kako bi se približilo funkcioniranje DB-a, pojasnit će se na primjeru Republike Hrvatske za podatke koji se odnose na 2019. godinu, a objavljeni su u *Doing Business 2020* izvješću. Republika Hrvatska je zemlja koja pripada skupini Europskih zemalja i zemalja Središnje Azije. Ujedno pripada i skupini zemalja s koje imaju visoke prihode. U 2019. godini dobila je 73.6 DB bodova, što ju je smjestilo ja 51. mjesto na ljestvici prema lakoći poslovanja. U tablici 4 su prikazani bodovi i rangiranje svakog od tematskih područja DB-a koji se odnose na Republiku Hrvatsku.

Tablica 4 Indeks lakoće poslovanja za Republiku Hrvatsku za 2019. godinu

DB tematsko područje	DB rang	DB bodovi
Osnivanje novih poduzeća	114	85.3
Izdavanje građevinskih dozvola	150	57.8
Dostupnost električne energije	37	86.8
Uknjižba imovine	38	77.4
Dostupnost kredita	104	50.0
Zaštita manjinskih dioničara	37	70.0
Plaćanje poreza	49	81.8
Međunarodna razmjena	1	100.0
Izvršenje ugovora	27	70.6
Rješavanje insolventnosti	63	56.5

Izvor: priredila autorica prema; Svjetska banka (2020.), *Economy profile Croatia, Doing Business 2020* [e-izvješće],

preuzeto

s

<https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/c/croatia/HRV.pdf>.

U nastavku je prikazano stanje bodova i rangiranje zemlje za svaku od podkategorija tematskih područja prema DB kriteriju. Podaci se odnose na Republiku Hrvatsku, ali su navedeni i rezultati za druge zemlje u regiji, kao i prosjek Europe i Centralne Azije, regije kojoj pripada Republika Hrvatska. Podaci su preuzeti iz *Doing Business 2020* izvješća, a iz iste baze podataka izrađena je i tablica 4.

Iz tabličnog prikaza vidljivo je da se Republika Hrvatska nalazi na samom vrhu ljestvice po pitanju međunarodne razmjene, a na najnižoj ljestvici po pitanju izdavanja građevinskih dozvola. Osim toga, loše su rangirane i kategorije dostupnosti kredita te rješavanje insolventnosti.

1. Osnivanje novih poduzeća

Prema *Doing Business* ljestvici Republika Hrvatska se nalazila na 114. mjestu ostvarivši 85.3 DB bodova prema čimbeniku osnivanja novih poduzeća i to za: procedure (64.7 bodova), vrijeme (80.9 bodova), troškove (96.9 bodova) i troškove minimalnog kapitala (98.6 bodova). Uspoređujući druge zemlje u regiji, Albanija se nalazi na 53. mjestu s 91.8 bodova, Mađarska na 87. mjestu s 90.5 bodova, a Italija na 98. mjestu s 86.8 bodova. Iza Republike Hrvatske nalazi se Češka, na 134. mjestu s 82.1 boda. Prosjek regije Europe i Centralne Azije iznosi 90.5 DB bodova.

2. Izdavanje građevinskih dozvola

Republika Hrvatska se nalazila na 150. mjestu ostvarivši 57.8 DB bodova prema čimbeniku izdavanja građevinskih dozvola i to za: procedure (32.0 bodova), vrijeme (65.4 bodova), troškove (53.9 bodova) i indeks kontrole kvalitete građenja (80 bodova). Uspoređujući druge zemlje u regiji, Italija se nalazi na 97. mjestu s 68.3 bodova, a Mađarska na 108. mjestu s 67.0 bodova. Iza Republike Hrvatske nalazi se Češka, na 157. mjestu s 56.2 boda te Albanija na 166. mjestu s 52.7 bodova. Prosjek regije Europe i Centralne Azije iznosi 69.0 DB bodova.

3. Dostupnost električne energije

Republika Hrvatska se nalazila na 37. mjestu ostvarivši 86.8 DB bodova prema čimbeniku dostupnosti električne energije i to za: procedure (83.3 bodova), vrijeme (79.6 bodova), troškove (96.8 bodova) i pouzdanost opskrbe i transparentnost tarifnog indeksa (87.5 bodova). Iza Republike Hrvatske nalazi se Italija, na 38. mjestu s 86.1 bodova, Albanija na 107. mjestu

sa 71.0 bodova te Mađarska na 125. mjestu s 63.3 boda. Prosjek regije Europe i Centralne Azije iznosi 75.6 DB bodova.

4. Uknjižba imovine/registracija vlasništva

Republika Hrvatska se nalazila na 38. mjestu ostvarivši 77.4 DB bodova prema čimbeniku uknjižbe imovine, odnosno registracije vlasništva i to za: procedure (66.7 bodova), vrijeme (84.7 bodova), troškove (80.0 bodova) i kvalitetu indeksa zemljišne administracije (78.3 bodova). Uspoređujući druge zemlje u regiji, Italija se nalazi na 26. mjestu s 81.7 bodova, Mađarska na 29. mjestu s 80.1 bodova, a Češka na 32. mjestu sa 79.7 bodova. Iza Republike Hrvatske nalazi se Albanija, na 98. mjestu sa 75.8 bodova. Prosjek regije Europe i Centralne Azije iznosi 75.8 DB bodova.

5. Dostupnost kredita

Prema *Doing Business* ljestvici Republika Hrvatska se nalazila na 104. mjestu ostvarivši 50.0 DB bodova prema čimbeniku dostupnosti kredita (dobivanja kredita). Uspoređujući druge zemlje u regiji, Mađarska se nalazi na 37. mjestu s 75.0 bodova, Albanija na 48. mjestu s 70.0 bodova, a Češka na 48. mjestu s 70.0 bodova. Iza Republike Hrvatske nalazi se Italija, na 119. mjestu s 45.0 bodova. Prosjek regije Europe i Centralne Azije iznosi 72.2 DB bodova.

6. Zaštita manjinskih dioničara

Republika Hrvatska se nalazila na 37. mjestu ostvarivši 70.0 DB bodova prema čimbeniku zaštite manjinskih dioničara. Uspoređujući druge zemlje u regiji, iza Republike Hrvatske nalaze se Italija, na 51. mjestu s 66.0 bodova, Češka na 61. mjestu s 62.0 boda, Mađarska na 97. mjestu s 54.0 boda te Albanija na 111. mjestu s 46.0 bodova. Prosjek regije Europe i Centralne Azije iznosi 61.0 DB bodova.

7. Plaćanje poreza

Republika Hrvatska se nalazila na 49. mjestu ostvarivši 81.8 DB bodova prema čimbeniku plaćanja poreza i to za: plaćanja (85.0 bodova), vrijeme (75.7 bodova), ukupnu stopu poreza i doprinosa (100.0 bodova) i indeks naknadnih poreznih postupaka (66.7 bodova). Uspoređujući druge zemlje u regiji, iza Republike Hrvatske nalaze se Češka, na 53. mjestu s 81.4 bodova, Mađarska na 56. mjestu s 80.6 boda, Albanija na 123. mjestu s 65.2 boda te Italija na 128. mjestu s 64.0 bodova. Prosjek regije Europe i Centralne Azije iznosi 77.9 DB bodova.

8. Međunarodna razmjena

Republika Hrvatska se nalazila na 1. mjestu ostvarivši 100.0 DB bodova prema čimbeniku međunarodne razmjene. Po 100.0 bodova ima za čimbenike izvoza (vrijeme, troškovi, dokumentacija, troškovi dokumentacije) i uvoza (vrijeme, troškovi, dokumentacija, troškovi dokumentacije). Uspoređujući druge zemlje u regiji, uz Republiku Hrvatsku na 1. mjestu sa 100.0 bodova nalaze se Češka, Mađarska i Italija, dok se na najlošijem mjestu nalazi Albanija, na 25. mjestu sa 96.3 boda. Prosjek regije Europe i Centralne Azije iznosi 87.3 bodova.

9. Izvršenje ugovora

Republika Hrvatska se nalazila na 27. mjestu ostvarivši 70.6 DB bodova prema čimbeniku izvršenja ugovora i to za: vrijeme (56.6 bodova), troškove (83.0 bodova) i indeks kvalitete sudskih procesa (72.2 boda). Uspoređujući druge zemlje u regiji, Mađarska se nalazi na 25. mjestu s 71.0 bodova. Iza Republike Hrvatske nalazi se Češka, na 103. mjestu s 56.4 bodova, Albanija na 120. mjestu s 53.5 bodova te Italija na 122. mjestu s 53.1 boda. Prosjek regije Europe i Centralne Azije iznosi 65.5 DB bodova.

10. Rješavanje insolventnosti

Republika Hrvatska se nalazila na 63. mjestu ostvarivši 56.5 DB bodova prema čimbeniku rješavanja insolventnosti i to za: stopu oporavka (37.9 bodova) i indeks snage stečajnog okvira (75.0 bodova). Uspoređujući druge zemlje u regiji, Češka se nalazi na 16. mjestu s 80.1 bodova, Italija na 21. mjestu s 77.5 bodova, a Albanija na 39. mjestu s 67.7 bodova. Iza Republike Hrvatske nalazi se Mađarska, na 66. mjestu s 55.0 bodova. Prosjek regije Europe i Centralne Azije iznosi 56.5 DB bodova. Posljednja kategorija odnosi se na regulaciju tržišta rada mjeri indikatore, kao što su zapošljavanje, radni sati, višak radne snage, troškovi viška radne snage i druge indikatore. U *Doing Business* izvješću ona postoji kao zasebna kategorija, odnosno samo dopunski pokazatelji određene zemlje, bez jasnih brojeva i podataka.

Ako uspoređujemo *Doing Business* izvješće iz 2019. u odnosu na izvješće iz 2020. godine, pozitivne promjene za Republiku Hrvatsku bile su sljedeće (Poslovni hr, 2019.):

- ➔ Smanjen je trošak poslovanja – snižen je iznos obveznog temeljnog kapitala na 5.000 HRK;
- ➔ Smanjen je okvirni broj dana za pokretanje poslovanja sa 22,5 na 19,5 dana;
- ➔ Ukinuta je potreba za rezervacijom imena trgovačkog društva;

- ➔ Sniženi su troškovi građevinske dozvole uslijed smanjenja vodnog doprinosa kod gradnje skladišta;
- ➔ Snižen je trošak registracije vlasništva uslijed smanjenja poreza na promet nekretninama na 3 %;
- ➔ Smanjeno je vrijeme potrebno za registraciju vlasništva;
- ➔ Smanjen je broj poreznih plaćanja;
- ➔ Smanjen je broj dana potrebnih za ishođenje priključna na električnu energiju i dr.

Iako je indeks lakoće poslovanja Svjetske banke bio poticaj za uspoređivanje s drugim zemljama, natjecanje i ostvarivanje konkurentnosti poboljšanjem kategorija bodovanja i rangiranja, uočene su brojne nepravilnosti u indeksu lakoće poslovanja koje su pokazale da nije mjerljiv i da je irelevantan pokazatelj. Pravi primjer je činjenica da regulacija tržišta rada nije jedan od ključnih pokazatelja lakoće poslovanja, već je prema indeksu lakoće poslovanja samo dopunski pokazatelj koji ne utječe na bodovanje. Uočen je krivi metodološki pristup te irelevantne kategorije koje se promatraju u sklopu izvješća. Zemlje koje su u praksi potpuno drugačije po pitanju razvijenosti i okruženja našle su se vrlo blizu na ljestvici. Primjerice, indeks lakoće poslovanja prikazao je da su Njemačka i Makedonija slične prema razvijenosti poslovnog okruženja, što ukazuje na problematiku sustava bodovanja (Ekonomski lab, 2022.).

Ono što je bila prekretnica je činjenica da se Kina kao globalna gospodarska sila našla na 78. ljestvici na globalnoj rang listi, zbog čega je u rujnu 2021. godine na Svjetsku banku pokrenut niz pritisaka. Osim Kine, protiv indeksa lakoće poslovanja bila i je i Saudijska Arabija, Čile i druge zemlje. Uslijed pritisaka Kine i Saudijske Arabije provedena je detaljna istraga u kojoj je utvrđeno da je vodstvo Svjetske banke manipuliralo podacima indeksa, što je dovelo do toga da Svjetska banka obustavi izdavanje novog *Doing Business 2021* izvješća (Nicola, 2021.).

Zbog utvrđenih nepravilnosti u poslovanju Svjetske banke i *Doing Business* izvješćima iz 2018. i 2020. godine, Svjetska banka je pauzirala daljnja izvješća te je pokrenula niz revizija izvješća i metodologije koja je korištena. Pokrenuta su i brojna etička pitanja, uključujući i ponašanje bivših dužnosnika Uprave te sadašnje Uprave i osoblja Svjetske banke koje je zaduženo za izvješća. Nakon obavljenih revizija, Svjetska banka je 16. rujna 2021. godine donijela odluku o prestanku *Doing Business* izvješća te je započela na radu novog ocjenjivanja poslovne i investicijske klime (Svjetska banka, 2021.).

U 2022. godini formiran je novi koncept indeksa lakoće poslovanja, tzv. indeks poslovnog okruženja (*engl. Business Enabling Environment- BEE*). Riječ je o novom pristupu nastao na

temelju prethodnog savjetovanja i u skladu sa savjetima stručnjaka Svjetske banke te kvalificiranih akademika i praktičara izvan nje. BEE uzima u obzir stavove potencijalnih korisnika u vladi, privatnom sektoru i civilnom društvu, za što stručnjaci smatraju da je pokušaj bolje ravnoteže procjene poslovnog okruženja. Kao prvo, BEE će procijeniti poslovno okruženje sa svih aspekata i stajališta, kako privatnog, tako i javnog sektora. Kao drugo, neće promatrati samo regulatorno opterećenje, već cjelokupno funkcioniranje tržišta, što će stvoriti nove ravnoteže za jasniju sliku poslovnog okruženja. Nadalje, podatke neće prikupljati samo prema zakonskim propisima, već i na temelju mjerenja koja odražavaju praktične provedbe. Osim toga, BEE će pokušati pronaći ravnotežu između usporedivosti podataka među zemljama i reprezentativnosti tih podataka u određenoj ekonomiji (Svjetska banka, 2022.). Iz toga proizlazi novi konceptualni okvir određivanja lakoće poslovanja i poslovnog okruženja koji obuhvaća nove tematske podjele i nove kriterije, kako je prikazano u tablici 5.

Tablica 5 BEE tematska područja- sektorska i međusektorska podjela te povezanosti

Opening a business (pokretanje poslovanja)	Operating business (provedba poslovanja)		Closing a business (zatvaranje poslovanja)
ulazak na tržište (Business entry)	komunalni priključci (Utility connections)	međunarodna razmjena (International trade)	Insolventnost poslovanja (Business insolvency)
lokacija poslovanja (Business location)	rad (Labor)	porezna politika (Taxation)	
	financijske usluge (Financial services)	rješavanje sporova (Dispute resolution)	
		tržišna konkurencija (Market competition)	
ODRŽIVOST OKOLIŠA (Environmental sustainability)			
PRIMJENA DIGITALNIH TEHNOLOGIJA (Adaption of digital technologies)			

Izvor: priredila autorica prema; Svjetska banka (2022.), *Pre-Concept Note Business Enabling Environment (BEE)* [e-izvješće], preuzeto s <https://www.worldbank.org/content/dam/doingBusiness/pdf/BEE-Pre-Concept-Note---Feb-8-2022.pdf>.

Prema BEE-u postoje tri ključna područja: *otvaranje ili pokretanje poslovanja, provedba poslovanja i zatvaranje poslovanja*. Unutar svakog tematskog područja analizirati će se niz specifičnih pokazatelja na temelju komponenta i kriterija. Regulatorni okvir će razmatrati

kvalitetu propisa te će uzimati u obzir najbolje prakse, transparentnosti i relevantnosti na međunarodnoj razini. Javne usluge će, primjerice, razmatrati institucionalno uređenje i infrastrukturu te će uzimati u obzir prakse koje se provode.

Ukupna učinkovitost će se mjeriti za učinkovitosti kojima se ostvaruju ciljevi za svaku temu u praksi. Posebno je značajan segment primjene novih tehnologija i održivosti okoliša koji će se uzimati u obzir kroz cijeli postupak poslovanja te u svim tematskim područjima. Za svako područje uzimat će se u obzir i teorija i praksa te će se povezivati relevantnost i učinkovitost svakog kriterija. Ostaje promatrati kako će BEE zaživjeti u praksi kroz nekoliko godina te na koje će mjesto biti rangirana Republika Hrvatska.

2.3.3. Indeks percepcije korupcije

Sljedeći indeks kojim se određuje poslovno okruženje je Indeks percepcije korupcije (IPK). U Republici Hrvatskoj ga koristi *Transparency International Hrvatska* od 1999. godine (Grdešić, 2010.). Korupcija u društvu definira se kao negativna pojava u kojoj se zlouporabe povjerene javne ovlasti za privatnu korist. Ona je jedna od glavnih prepreka ka uspješnom planiranju i realizaciji projekata. Podrazumijeva, između ostalog, mito, iznudu, prijevaru, zlouporabu ovlasti, sukob interesa te nepotizam. Kako su pokazala brojna istraživanja korupcija povećava troškove, stvara kašnjenja, smanjuje koristi te ograničava pozitivne društvene i ekonomske učinke (Lehtinen i sur., 2022.).

S obzirom na to da je korupcija postala sve učestalija pojava u društvu, osmišljen je IPK kako bi se mjerila razina korupcije u određenoj zemlji, što utječe na poslovno okruženje. Ipak, IPK se ne može smatrati u potpunosti pouzdanim, odnosno valjanim jer podaci ne mogu biti u potpunosti točni. Postoje brojna konceptualna i metodološka ograničenja kada je u pitanju IPK koja rezultiraju relativno niskom upotrebom IPK pokazatelja u definiranju i provedbi antikorupcijskih mjera i politika (Grdešić, 2010.).

IPK na godišnjoj razini rangira zemlje s obzirom na prisutnost korupcije u javnom sektoru, u skladu sa stručnim procjenama i istraživanjima javnog mnijenja. U to je uključeno 180 zemalja koje se rangiraju na ljestvici od 100 (bez korupcije) do 0 (visoka korumpiranost). S obzirom na to, metode prikupljanja podataka uključuju: a) ankete- ispitivanje javnog mnijenja; b) ocjene i procjene stručnjaka. Ako zemlja ostvari 50 bodova i više, može se smatrati antikoruptivnom (Transparency International, 2023.).

Globalni prosjek je nepromijenjen već više od desetljeća te iznosi 43 od 100 bodova. Više od trećine promatranih zemalja ima ocjenu ispod 50, dok je 26 zemalja u 2022. godini palo na svoje najniže ocjene dosad. Iako postoje antikorupcijski programi i mjere koji su u sve većoj mjeri u primjeni, čak 155 zemalja nije postiglo značajan napredak u borbi protiv korupcije ili se stopa korupcije povećala od 2012. godine. Prema mišljenju stručnjaka *Transparency International*-a (2022.) uzrok pogoršanja globalnog mira posljednjih 15 godina je korupcija, kao uzrok i kao posljedica jer narušava sposobnost vlada država da zaštite stanovništvo, narušava povjerenje u javnost te izaziva sve veće sigurnosne prijetnje. Osim toga, u nestabilnom okruženju stvara prilike za nove korupcije, što stvara neprekinuti lanac korupcije. Pokazalo se da zemlje koje imaju visok IPK u puno većoj mjeri predstavljaju prijetnju globalnoj sigurnosti. Prema posljednjim podacima *Transparency International* koji se odnose na 2022. godinu na vrhu liste nalaze se zemlje koje imaju najmanje korupcije, kako je prikazano u tablici 6. Osim toga, prikazane su i promjene u odnosu na 2021. godinu.

Tablica 6 Indeks percepcije korupcije u 2022. te promjene u odnosu na 2021. godinu

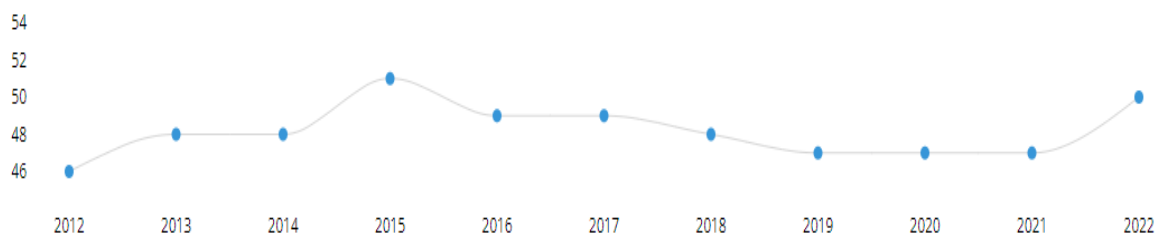
Rang	Država	Bodovno stanje	Promjena 2021. na 2022.
1.	Danska	90	+2 bod
2.	Finska	87	-1 bod
2.	Novi Zeland	87	-1 bod
4.	Norveška	84	-1 bod
5.	Singapur	83	-2 bod
5.	Švedska	83	-2 bod
7.	Švicarska	82	-2 bod
8.	Nizozemska	80	-1 bod
9.	Njemačka	79	-1 bod
10.	Irska	77	+3 bod
10.	Luksemburg	77	-4 bod
12.	Hong Kong	76	0
13.	Australija	75	+2 bod
14.	Kanada	74	0
14.	Estonija	74	0
14.	Island	74	0
14.	Urugvaj	74	+1 bod

Izvor: priredila autorica prema; Transparency International (2022.), Corruption Perception Index, preuzeto 22. svibnja 2023. s <https://www.transparency.org/en/cpi/2022>.

Iz tabličnog prikaza vidljivo je koje zemlje svijeta se nalaze na prvih četrnaest mjesta na rang listi prema IPK. Što država ima više bodova, to znači da je stopa korupcije manja. Država u kojoj je stopa korupcije najmanja je Danska s 90 bodova, dok se na četrnaestom mjestu nalaze Kanada, Estonija, Island i Urugvaj sa 74 boda. U 2022. godini u odnosu na 2021. godinu korupcija se smanjila u Danskoj (+2), Irskoj (+3), Australiji (+2) i Urugvaju (+1), dok se u preostalim promatranim zemljama povećala, i to najviše u Luksemburgu (-4). U Hong Kongu, Kanadi, Estoniji i Islandu situacija je u ostala ne promijenjena u 2022. u odnosu na 2021. godinu. Na posljednjim mjestima s najviše korupcije nalaze se Somalija, Sirija, Južni Sudan, Venezuela, Jemen, Libija, Južna Koreja, Hajiti, Burundi itd. Vidljivo je da je riječom netom o siromašnim zemljama Afrike, Azije i Južne Amerike. Time se može potvrditi činjenica da je stopa korupcije najveća u sigurnosno nestabilnim i siromašnim područjima, a s druge strane, visoka stopa korupcije ta područja čini još nestabilnijima i nesigurnijima.

Što se tiče Republike Hrvatske, prema posljednjem izvješću *Transparency International* za 2022. godinu, Republika Hrvatska se nalazi na 57. mjestu rang liste koje dijeli s Mauricijusom s ostvarenih 50 bodova. U odnosu na 2021. godinu ostvarila je 3 boda više u 2022. godini, što pokazuje određeni pomak u smanjenju korupcije. Ipak, njezina pozicija na globalnoj mapi nije u velikoj mjeri povoljna, ali se nalazi iznad nekih od najrazvijenijih sila svijeta, kao što je Kina koja je na 65 mjestu. Grafikonu 1 prikazuje kako se IPK bodovanje za Republiku Hrvatsku mijenjalo od 2012. do 2022. godine.

Grafikon 1 Kretanja IPK bodova za Republiku Hrvatsku (2012.-2022.)

Izvor: priredila autorica prema; Transparency International (2022.), Corruption Perception Index, preuzeto 22. svibnja 2023. s <https://www.transparency.org/en/cpi/2022>.

Već na prvi pogled može se uočiti da u promatranom razdoblju Republika Hrvatska nije ostvarila manje od 46, a više od 54 boda, što znači da se nije previše pomicala na rang listi, ali je ipak bila među zemljama visoke korupcije (s manje od 50 bodova) i među antikoruptivnim zemljama (s 50 i više bodova) U 2012. godini ostvarila je 46 bodova, što ju je smjestilo na 62. mjesto, dok je u 2013. vrijednost bodova narasla na 48 te se time smjestila na 57. mjesto rang ljestvice. U 2014. godini ostvarila je jednak broj bodova kao prethodne godine, ali se u odnosu na druge zemlje pomaknula na 61. mjesto, nakon čega je u 2015. godini vidljiv značajan pomak na 50. mjesto s 51 ostvarenim bodom.

U 2016. godini ostvarila je 49 bodova te se u odnosu na druge države pomaknula na 55. mjesto, dok je u 2017. godini ostvarila jednak broj bodova, ali pala na ljestvici na 57. mjesto. U razdoblju od 2018. do 2020. godine pomaknula se s 60. na 63 mjesto te je 2020. godine ostvarila 47 bodova, što je manje od potrebnih 50 da bi se svrstala u antikoruptivne zemlje. U jeku pandemijske krize 2020. i 2021. godine bodovno stanje nije se mijenjalo te je tako 2021. godine također ostvarila 47 bodova te ostala na 63. mjestu, a značajniji pomak vidljiv je 2022. godine kada je ostvarila 50 bodova te se time smjestila na 57. mjesto rang ljestvice,. U promatranom razdoblju najbolji rezultati su postignuti 2015. i 2022. godine.

Uzevši u obzir da je prosjek Europske unije 63,6 boda, ne može se tvrditi da je Republika Hrvatska u potpunosti antikoruptivna zemlja jer rezultati pokazuju drugačije, međutim, ipak su zamijećene pozitivne promjene, a posebno nakon ulaska u Europsku unije (primjerice, 2015. godine u odnosu na 2013. kada je Republika Hrvatska ušla u Europsku uniju) te također u 2022. godini kada je postala dijelom eurozone i uvela euro kao službenu valutu. Kako navodi *Transparency International Hrvatska* (2021.) pitanje korupcije značajno je društveno pitanje koje privlači brojne aktere, od međunarodnih institucija, vladinih organizacija i medija, stoga svaka država koja teži stvaranju ekonomskog i društvenog rasta te stabilnog poslovnog okruženja, istovremeno mora težiti ka smanjenju korupcije i provedbi kontinuiranih antikoruptivnih mjera.

3. MIKROEKONOMSKI I MAKROEKONOMSKI ASPEKT ZNAČAJA POSLOVNOG OKRUŽENJA

3.1. Važnost poslovnog okruženja za funkcioniranje gospodarstva

Suvremeno zahtjevno poslovno okruženje i sve zahtjevniji uvjeti poslovanja potiču poduzeća i druge sudionike na tržištu da se natječu za konkurentnu poziciju. Tržišna dinamika u sve većoj mjeri okarakterizirana rastom ponude od potražnje te skraćivanjem životnog vijeka proizvoda, kao i kontinuiranim promjenama u preferencijama kupaca uslijed smanjenja kupovne moći. Takva situacija poduzeća dovodi do modifikacije tržišnog ponašanja te poslovanje uz optimalno korištenje postojećih resursa i maksimalno iskorištavanje tržišnih potencijala kako bi u što većoj mjeri, uz što manje troškova te što većom kvalitetom ostvarili uspješnost na tržištu (Štavlić, 2019.). Prema tome, za analizu poslovnog okruženja važno je promotriti sve ekonomske čimbenike, ali i određene discipline ekonomije, kao što su mikroekonomija i makroekonomija. To može dati brojne odgovore na tržišnu isplativost pokretanja poslovanja na određenom području te detaljan uvid u poslovno okruženje, uz analizu svih ostalih pokazatelja navedenih u prethodnom poglavlju.

Brojna znanstvena i stručna istraživanja bave se važnošću poslovnog okruženja za funkcioniranje cjelokupnog gospodarstva. Kada je riječ o uspješnom gospodarskom okruženju, podrazumijeva se zbroj učinkovitih, uspješnih i profitabilnih poduzeća koja se natječu s konkurentnim proizvodima na svjetskom tržištu. O uspješnosti gospodarstva u sve većoj mjeri ovisi ulaganje u nematerijalnu imovinu, u prvom redu znanje, koje povećava efikasnost intelektualnog kapitala te time i cjelokupnog nacionalnog gospodarstva. Visoka razina intelektualnog kapitala povećava konkurentnost nacionalnog gospodarstva te određenu državu čini, osim gospodarski uspješnom, i atraktivnom poslovnom destinacijom (Sundać i sur., 2016.).

Poslovni uspjeh sve je ovisniji o kvaliteti, brzini, fleksibilnosti, dizajnu, imidžu, a posebice informacijama i znanju, ekonomski relevantnog oblika intelektualnog kapitala. Riječ je o rastu i razvoju, gdje proizvodi sve više sadrže intelektualnu komponentu, prijelaz s ekonomije razmjera na ekonomiju znanja. Osim toga, među najrazvijenijim ekonomijama na svijetu više od polovice BDP -a temelji se na proizvodnom udjelu u industriji visokih znanja, gotovo se udvostručio u posljednja dva desetljeća, dok usluge temeljene na znanju rastu brže. Istodobno, broj "radnika znanja" prosječno čini osam od deset novih radnih mjesta. Priroda konkurentске prednosti također se mijenja. Ne mjeri se trenutnim položajem na tržištu, veličinom i snagom

poduzeća u prošlosti, već mjerom u kojoj je znanje uključeno u sve aktivnosti poduzeća (Sundać i sur., 2016.).

Polje ekonomije znanja među istraživačima izaziva sve veći interes. Svojedobno je Isenberg (2010.) istaknuo da je već u 2010. godini postojalo više od 40 tisuća članaka koji se bave upravo ekonomijom znanja i gospodarstvima koja su utemeljena na znanju. Ekonomija znanja nerijetko se poistovjećuje s pojmovima društva znanja ili informacijskom ekonomijom, kao novoj ekonomskoj grani 21. stoljeća (Choong i Leung, 2022.). Naime, ekonomija znanja usmjerena je na proizvodnju, akumulaciju, distribuciju i korištenje znanja i informacija te njihovu kapitalizaciju, što se utjelovljuje u rastu visokotehnoloških ulaganja, povećanju udjela izvoza i povećanju dodane vrijednosti. Dinamičan rast postojećih visokotehnoloških industrija i novonastalih visokotehnoloških industrija, industrija/klastera/sektora i udio visokokvalitetne radne snage u ukupnoj radnoj snazi značajno se povećao, značajno poboljšavajući produktivnost.

Ekonomija znanja u potpunosti je promijenila tržišne zahtjeve te kriterije uspješnosti, čime je utjelovila potrebu za novim poslovnim okruženjima u kojima određeno gospodarstvo može funkcionirati i proizvoditi pozitivne učinke, kao što su visoka stopa BDP-a, visoka stopa zaposlenosti, smanjenje gospodarskog duga, povećanje međunarodne razmjene, internacionalizacija i globalizacija te drugi čimbenici. Prema Ermolini (2015.) razvoj poslovnog okruženja zauzima važno mjesto u gospodarskom rastu na nacionalnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini kroz razne čimbenike koji utječu na razvoj poslovanja. Poduzeća koja kontinuirano slijede pravila mikroekonomije i makroekonomije prostora na kojem djeluju te učestalo izvješćuju o ekonomskom stanju, mogu uvelike poboljšati svoju izvedbu.

Estevo i sur. (2022.) ističu da je stvaranje poslovnog okruženja pogodnog za osnivanje i rast poduzeća čimbenik koji vodi ka iskorjenjavanju siromaštva. Nestabilna ekonomija stvara nestabilno poslovno okruženje koje je okarakterizirano nesigurnim uvjetima, poteškoćama u stabilnosti i održavanju poslovanja te povećanju rizika od neuspjeha uslijed loših pravila, procedura i okruženja. Isto tako, takva ekonomija može biti prepreka održivom rastu koji je ključan segment poslovanja u 21. stoljeću. Prema tome, jedini način na koji poslovno okruženje može biti pogodno za rast, razvoj i stvaranje je poslovno okruženje utemeljeno na pozitivnoj, kako makro, tako i mikroekonomiji.

Kako bi se analizirala ekonomska perspektiva poslovnog okruženja, važno je razumijeti i znati razlikovati pojmove, kao što su mikroekonomska perspektiva te makroekonomska perspektiva.

Ti su pojmovi gotovo podjednako važni za funkcioniranje cjelokupne ekonomije te je važna njihova međusobna suradnja i sinergija. Sama ekonomija, kao polje društvene znanosti proučava dva ključna područja: makroekonomiju i mikroekonomiju. Iako, valja naglasiti da su to bili neraskidivi pojmovi koji su se razdvojili i počeli zasebno promatrati nakon Velike ekonomske krize koja je trajala od 1929. do 1933. godine (Karić, 2009.). Tada se ekonomska znanost podijelila na dvije perspektive te se tako izučava do danas.

3.2. Mikroekonomska perspektiva poslovnog okruženja

Za analizu mikroekonomske perspektive poslovnog okruženja važno je definirati i razumijeti što je uopće mikroekonomija kao znanost. To je dio ekonomske znanosti koji proučava gospodarsko djelovanje poduzetnika, poduzeća, korporacija i ostalih subjekata koji se javljaju na tržištima ponude i potražnje. Pojam mikroekonomija dolazi od grčke riječi *mikro* koja na hrvatskom jeziku znači *malen*. Stoga to je sintagma riječi *mala* i *ekonomija*, iz čega zaključuje se da je riječ o malim dijelovima ekonomskog sustava. U mikroekonomiju ubrajamo i potrošače te kućanstva. Mikroekonomija kao znanost pokušava odgovoriti na pitanja, kao što su status potrošača, pitanja ljudske egzistencije te utjecaja svih makroekonomskih indikatora na ponašanja i život mikroekonomskih subjekata (Karić, 2009.). Ona istražuje ponudu i potražnju, trendove cijena proizvoda i usluga, ulogu poduzeća, sindikata i državnih agencija te drugih subjekata zaduženih za pojedine djelatnosti. Spoznaje mikroekonomije pomažu u rješavanju pitanja svakodnevne ljudske egzistencije.

Istraživači koji se bave mikroekonomijom posebno se usredotočuju na odluke individualnih agregata (poduzeća), kao što su opseg proizvodnje, kombinacija proizvodnim resursa, cijene te sve one odluke koje utječu na ostale mikroekonomske subjekte, a posebno potrošače. S obzirom na to da mikroekonomskih subjekata ima mnogo, istraživači su se složili na podjelu mikroekonomskih subjekata u tri skupine te njihovu međusobnu suradnju. Pindyck i Rubinfeld (2005.) mikroekonomske subjekte svrstavaju u tri skupine: poduzeća, kućanstva i vlada. Oni čine sudionike u ekonomskom sustavu na različitim razinama, pri čemu odluke jednih subjekata utječu na odluke drugih subjekata i obrnuto. Može se reći da ovise jedni o drugima.

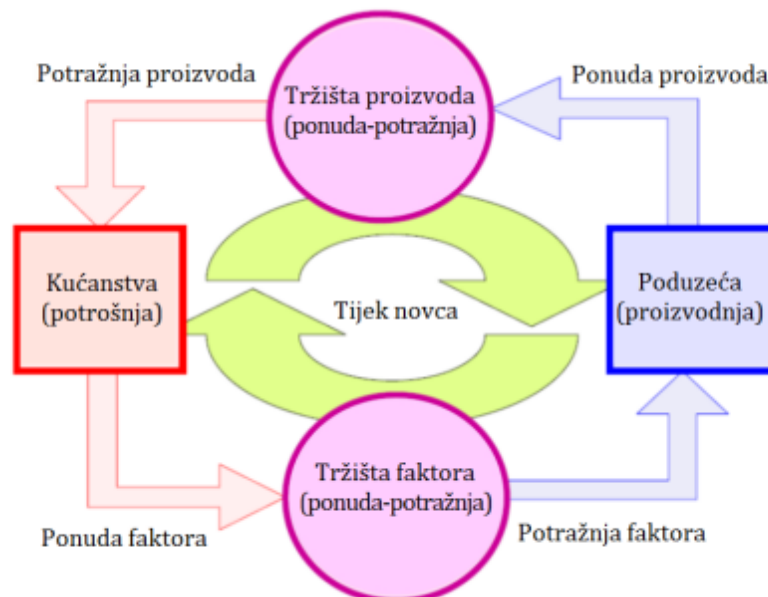
Štavlić (2019.) ističe podjelu mikroekonomskih subjekata na tri pojedinačna sudionika u ekonomskom sustavu koje se mogu naći i na strani ponude i na strani potražnje a to su:

➔ Proizvođači (ponuđači) ➔ poduzeća i domaćinstva

- Potrošači (kupci) → kućanstva i pojedinci
- Vlasnici resursa → zemlje, rada i kapitala

Ipak, u ekonomskoj se literaturi najčešće nalazi pojednostavljena podjela mikroekonomskih subjekata na kućanstva, poduzeća i vlade. Najšira definicija kućanstva je ona prema kojoj su kućanstva fizičke osobe koji trebaju određene proizvode i imaju faktore proizvodnje, dok su poduzeća pravne osobe koje trebaju faktore proizvodnje da bi mogle proizvoditi (Sabolić, 2014.). Postoje dva tržišta u kružnom tijeku ekonomije, a to su tržište proizvoda i tržište faktora proizvodnje, kako je prikazano na slici 2.

Slika 2 Kružni tijek ekonomije u mikroekonomiji

Izvor: Sabolić, D. (2014.), *Uvod u mikroekonomiku*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.

Na slici 2 je prikazan model u kojem postoje dvije vrste entiteta u društvu, a to su kućanstva i poduzeća. Poduzeća su subjekti koji kupuju faktore proizvodnje od kućanstva na tržištima faktora, a kućanstva potom kupuju proizvode od poduzeća na tržištima proizvoda. Količine proizvoda kao i cijene se mijenjaju te formiraju ovisno o tržišnim uvjetima i na temelju odnosa ponude i potražnje. Sam odnos ponude i potražnje uvjetovan je različitim čimbenicima društva, kao što su stopa zaposlenosti, cijena radne snage, plaća i ostali čimbenici. Ono što se može uočiti je da u kružnom toku mikroekonomije postoji tijek novca koji cirkulira od kućanstva prema poduzećima i obrnuto.

Bitan segment mikroekonomije je vlada koja svojim odlukama utječe na funkcioniranje cjelokupnog ekonomskog sustava te na cjelokupni kružni tok ekonomije. Štavlić (2019.) navodi da vlada ima nekoliko uloga iz kojih proizlazi njezino ekonomsko značenje. Kao prvo, na tržištu rada djeluje kao poslodavac tako što zapošljava stanovništvo u svojim institucijama. Kao drugo, djeluje kao proizvođač tako što sudjeluje u proizvodnji dobara i usluga, ali i kao kupac koji kupuje dobra i usluge za potrebe svojih institucija i zaposlenika. Nadalje, djeluje i kao izvor dohodaka za svoje zaposlenike, čime utječe na jačanje kupovne moći stanovništva. Na koncu, snažan utjecaj ima u dijelu gospodarstva koji se naziva javni sektor te u sklopu kojeg donosi odluke koje utječu na kućanstva i poduzeća, a to su različite politike dohotka, cijena, subvencija, mirovina, poticaja i ostalih odluka.

Važnost mikroekonomskog okruženja za poslovni razvoj određenog područja u sve većoj mjeri je vidljiva. Pulić i Sundać (2001.) navode da složenost povećava zahtjeve poduzeća za poznavanjem poslovnog okruženja u kojem mikrosubjekti imaju značajnu ulogu. Poslovanjem se uspostavlja velik broj veza između poduzeća i okoline koje su ključne za opstanak poduzeća. K tome u sve većoj mjeri pridonosi razvoj suvremene tehnologije koja olakšava komunikaciju i suradnju između mikroekonomskih subjekata. Prema Štavlić (2019.) mikroekonomsko poslovno okruženje znači poboljšanja u poslovnim procesima i inovacijama te u obrazovanju koje dovodi do fleksibilnosti upravljanja, učinkovitih pristupa financiranju i drugih alata koji potiču poduzetništvo. Mikroekonomska razina se odnosi na poslovanje poduzeća koji imaju najveći utjecaj na ekonomsko blagostanje određene zemlje, stoga govorimo o sudionicima u gospodarskom sustavu koji značajno utječu na cjelokupni ekonomski sustav, i to na svim razinama.

Pojednostavljeno rečeno, mikroekonomska perspektiva se usredotočuje na konkurentsku vještinu poduzeća, uzimajući u obzir sve snage i slabosti te prilike i prijetnje na određenom tržištu na makroekonomskoj razini. Poduzeća bi, stoga, kada žele pokrenuti poslovanje na određenom tržištu trebali pomno razmotriti mikroekonomsku strukturu određenog društva te uzeti u obzir sve čimbenike koji će na koncu determinirati uspješnost poslovanja i konkurentsku poziciju.

3.3. Makroekonomska perspektiva poslovnog okruženja

Drugo područje ekonomske znanosti je makroekonomija koja proučava odnose između različitih grana i gospodarskih grupa te promjena pojedinačnih veličina, odnosno svih agregata. Dok se mikroekonomija bavi proučavanjem ekonomskih sustava niže razine te pojedinačnim subjektima, makroekonomija proučava ekonomske sustave više razine. Prema Kariću (2007.) makroekonomija u prvom redu uzima u obzir gospodarski rast, inflaciju i nezaposlenost kako bi se ocijenila opća stopa ulaganja u gospodarstvo te kako ta ulaganja utječu na promjene u agregatima. Pod pojmom agregati podrazumijeva se BDP, nacionalni dohodak, ukupnu godišnju proizvodnju, zaposlenost, inflaciju, javni dug i ostale pokazatelje više razine koji određuju uspješnost nacionalnog gospodarstva.

Prema Hrvatskoj enciklopediji (2021.) makroekonomija proučava međuovisnost agregata kako bi se odredilo stanje i dinamika ukupnog gospodarstva te odredilo funkcioniranje određenog nacionalnog gospodarstva. U praktičnom smislu, najčešće se uzimaju obzir vrijednosti dohotka, društvenog proizvoda, ukupne potrošnje, ukupnih investicija, bilance uvoza i izvoza, vanjski dug i drugi agregati koji se nazivaju makroekonomskim parametrima. Oni se međusobno uspoređuju jer su ovisni jedni o drugima, što znači da promjena jednog od njih utječe na promjenu u drugom, a zbir svih promjena daje nam uvid u gospodarska kretanja i procjenu ostvarive stope gospodarskog rasta. Osnovni cilj makroekonomije je postići što je više moguće ravnotežu između makroekonomskih parametara. Gospodarstva u kojima postoji ravnoteža tih parametara uvelike su uspješnija od onih u kojima vlada neravnoteža.

Makroekonomskim strategijama država provodi mjere makroekonomske politike ključne u ostvarivanju uspjeha i konkurentnog položaja na međunarodnom tržištu. Cjelokupan uspjeh države na međunarodnom tržištu ovisi o konkurentnoj sposobnosti subjekata uključenih u proces međunarodne ekonomske razmjene (Kovač, 2012.).

Prema Strahinji (2000.) ciljevi makroekonomske politike su sljedeći:

- ➔ Visoka razina rasta bruto društvenog proizvoda i nacionalnog dohotka;
- ➔ Visoka stopa zaposlenosti;
- ➔ Stabilnost cijena;
- ➔ Održavanje vanjskotrgovinske bilance (ravnoteža uvoza i izvoza)

Ti se ciljevi ostvaruju kroz nekoliko politika (Strahinja, 2000.):

- ➔ Fiskalnom politikom (budžetska potrošnja, oporezivanje);
- ➔ Monetarnom politikom (kontrola ponude novca, utjecaj na kamatnu stopu);
- ➔ Međunarodnom ekonomskom politikom (trgovinska politika, interventni tečaj);
- ➔ Politikom dohotka (plaće, zaposlenost i sl.).

Suvremena ekonomska misao sugerira da promjene koje se događaju ili će biti učinjene u makroekonomskoj sferi zapravo utječu na mikrosferu. Kao rezultat toga, korporativni menadžment, a posebno marketinški menadžment, prilagođavaju se vanjskom okruženju i tržišnoj ekonomiji kao dijelu napora koji bi mogli dovesti do poboljšane tržišne izvedbe (Berács i Nagy, 2010.).

Poslovni razvoj zauzima važno mjesto u gospodarskom rastu na nacionalnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini. Istodobno, razni makroekonomski čimbenici utječu na razvoj poslovanja. Poduzeća izvješćuju o makroekonomiji i politici nestabilnosti, korupciji i kriminalu, neučinkovitom funkcioniranju financijskih tržišta i pravnih sustava, pretjeranom oporezivanju i propisima te lošoj infrastrukturi kao značajnom ograničenju za njihovu izvedbu. Mnoge od ovih percipiranih prepreka su povezane s niskim rastom poduzeća (Emolina, 2015.) Neprofesionalne makroekonomske politike mogu dovesti do hiperinflacijskih tendencija, koje narušavaju relativne strukturne odnose u gospodarstvu.

Makroekonomsko poslovno okruženje je opće okruženje unutar gospodarstva koje ima efekt na sve poslovne grupe istovremeno u smislu rada, učinka, donošenja odluka i strategija. Nije statičan i stoga se stalno mijenja i fluktuiru. Koncipirano je od pojedinaca, grupa, organizacija, agencija i drugih s kojima poduzeće surađuje tijekom svog poslovanja. Makroekonomsko poslovno okruženje bavi se ekonomskim aspektom poslovnog okruženja koje uključuje bruto domaći proizvod, stopu inflacije, proračun i devizni tečaj (Oladimeji i sur., 2021.).

Sundać i sur. (2016.) navode proizvodne i ekonomske čimbenike koji oblikuju gospodarsku poslovnu klimu te su važni makroekonomski pokazatelji:

- ➔ kretanje BDP-a (racionalan rast BDP-a općenito je koristan za poduzeća, jer postoji povećana potražnja za proizvodima i uslugama zbog povećanja potrošnje);
- ➔ inflacija (visoke stope inflacije obično dovode do operativnih ograničenja poslovanja, nestabilnost cijena dovodi do nemogućnosti donošenja kvalitetnih odluka o inputima i outputima zbog poremećenih relativnih cijena);

- ➔ kamatne stope (evolucija kratkoročnih kamatnih stopa odražava se u evoluciji potražnje za proizvodima i uslugama, a evolucija dugoročnih kamatnih stopa odražava se u odlukama o poslovnom financiranju);
- ➔ tečaj (promjene tečaja iskrivljuju ekonomske rezultate poslovnih transakcija između poduzeća s različitim monetarnim jurisdikcijama, utječu na odluke o lokaciji proizvodnih pogona i poduzeća);
- ➔ dostupnost kapitala (odražavajući poticanje ili smanjenje stvaranja novih poduzeća), financijskih tržišta i bankarskog sektora (odražavajući stabilnost makroekonomskih uvjeta u gospodarstvu).

Agregatni ekonomski tokovi ispituju se na makroekonomskoj razini. Ekonomisti proučavaju što određuje veličinu tokova robe i novca. Osobito je važno razumjeti te čimbenike i prepoznati rane znakove promjena gospodarskih uvjeta. Promjene u gospodarstvu utječu na kupovnu moć potrošača i produktivnost poduzeća. Vrijedi i obrnuto jer vjerojatnost potrošnje i proizvodnje utječe na makroekonomske promjene. Makroekonomska analiza ispituje međusobne odnose između razine agregatne potražnje i razine agregatne ponude. Agregatna potražnja određuje ukupnu potrošnju u gospodarstvu, a proizvodna sposobnost (kapacitet) ukupnu proizvodnju dobara i usluga.

Poduzeća donose odluke o nabavi resursa, cijenama, plaćama, razinama proizvodnje, prodaji i kapitalnim ulaganjima, a makroekonomski tokovi su zbroj svih tih promjena koje proizlaze iz pojedinačnih odluka. Promjene i inovacije u makroekonomskom okruženju koje imaju strateški utjecaj na poduzeće, a također i na ukupno gospodarsko stanje snažno utječu mnoge državne institucije poput središnje banke i ministarstva financija, pa se može pretpostaviti da je važno umrežavanje elemenata političko-pravnog i poslovnog okruženja.

4. KOMPARACIJA POSLOVNOG OKRUŽENJA REPUBLIKE HRVATSKE I SLOVAČKE

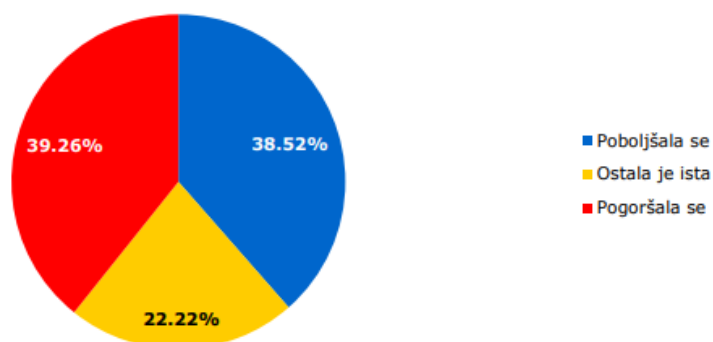
4.1. Kvantitativni pregled indeksa poslovnog okruženja za Republiku Hrvatsku

U protekla dva desetljeća globalno poslovno okruženje se promijenilo uslijed promjena makroekonomskih pokazatelja te pojave posebnih gospodarskih trendova. Slično se dogodilo i u Republici Hrvatskoj koja se još uvijek oporavlja od recesije iz 2009. godine. Svjetsko gospodarstvo uspjelo je zaustaviti krizu 2010. godine, dok je Republika Hrvatska izašla iz recesije 2014. godine uz napomenu da do kraja 2017. još nije dosegla razine iz 2008. za neke makroekonomske pokazatelje (Štavlić i sur., 2018.). Prema istraživanju Jurčića (2017.) poticajni pokazatelji poput rasta BDP-a i pada nezaposlenosti rezultat su afirmativnog ozračja, a ne ekonomske politike, što je uzrokovalo da se hrvatsko gospodarstvo nalazi na samom europskom dnu te je sve veće emigriranje iz Republike Hrvatske uz prisutnost pada nataliteta i zapostavljenog industrijskog razvoja. U nastavku je prikazana kvantitativna analiza poslovnog okruženja Republike Hrvatske te institucionalni okvir, a zatim je prikazana kvantitativna analiza Slovačke kako bi se usporedilo poslovno okruženje Republike Hrvatske i Slovačke.

U svrhu kvantitativnog pregleda indeksa poslovnog okruženja za Republiku Hrvatsku potrebno je analizirati posljednje dostupne podatke za indeks globalne konkurentnosti, indeks lakoće poslovanja te ocjenu poslovnog povjerenja. Osim toga, istaknuti su i podaci o razvijanju poslovne situacije poduzeća u Republici Hrvatskoj za 2020. i 2021. godinu koje je provela Američka gospodarska komora (AmCham Hrvatska). AmCham Hrvatska na godišnjoj razini provodi istraživanja o poslovnog okruženju u kojima sudjeluje više od 270 američkih, hrvatskih i drugih međunarodnih poduzeća u Republici Hrvatskoj.

U istraživanju koje je provela 17. prosinca 2020. godine sudjelovalo je 135 poduzeća koja posluju u Republici Hrvatskoj. Od toga, njih 29 % pripadaju skupini malih poduzetnika, 25 % skupini srednje velikih poduzetnika, 29 % velikih poduzetnika, a 17 % skupini mikro poduzetnika. Nadalje, 53 % poduzeća koja su sudjelovala u istraživanju su strana poduzeća, 45 % nacionalna, dok je 2 % poduzeća u mješovitom vlasništvu. Istraživanje je provedeno s ciljem utvrđivanja stavova ispitanika o poslovnom okruženju u Republici Hrvatskoj te promjenama u 2020. godini u odnosu na prethodne godine. Na grafikonu 2 prikazana je struktura odgovora ispitanika na pitanje o razvoju poslovne situacije poduzeća u 2020. godini.

Grafikon 2 Razvijanje poslovne situacije u Republici Hrvatskoj u 2020. godini

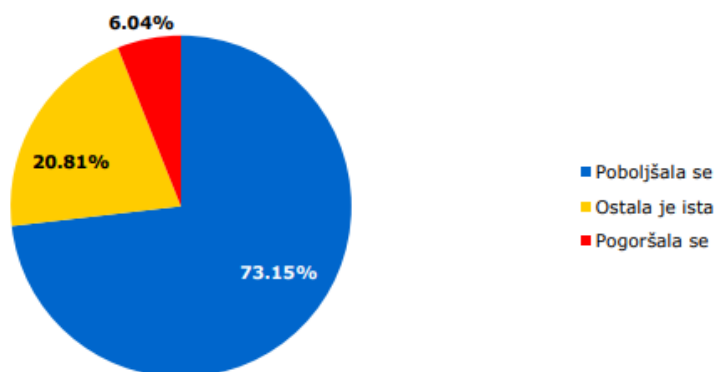
Izvor: Američka gospodarska komora u Hrvatskoj (2021.), *Istraživanje poslovnog okruženja u Hrvatskoj, Istraživanje poslovnog okruženja u Hrvatskoj* [e-publikacija], preuzeto s https://www.amcham.hr/storage/upload/doc_library/amcham_istrazivanje_poslovnog_okruzenja_u_hrvatskoj_-_2021_135816.pdf.

Prema prikupljenim podacima čak 39,26 % ispitanika smatra da se poslovanje njihova poduzeća u 2020. godini u odnosu na 2019. pogoršalo, međutim značajan je i broj ispitanika, njih 38,52 % koji smatraju da se njihova poslovna situacija poboljšala. Preostalih 22,22 % ispitanika smatra da je poslovna situacija u njihovu poduzeću u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu ostala ista. Među ispitanicima koji bilježe pad poslovanja u 2020. godini njih 67,31 % se izjasnilo da se njihova poslovna situacija pogoršala od 0 do 30 %, 23,08 % se izjasnilo da se pogoršala od 30 do 60 %, dok se 9,62 % ispitanika izjasnilo da se pogoršala više od 60 %. Sveukupno iskustvo poslovanja u Republici Hrvatskoj ocijenili su kao: dobro (46,15 %), prosječno (39,23 % ispitanika), vrlo dobro (9,23 %) te loše (5,38%). Rezultati su zadovoljavajući s obzirom na to da je 2020. godina za Republiku Hrvatsku bila izrazito izazovna, stoga je blagi rast ocjena u 2020. u odnosu na 2019. godinu zadovoljavajuć.

Istraživanje je ponovno provedeno 16. prosinca 2021. godine te se odnosi na poslovanje u 2021. godini. U istraživanju je sudjelovalo 149 domaćih i međunarodnih poduzeća koja posluju u Republici Hrvatskoj. Odmah se može uočiti da je u 2021. godini sudjelovalo nešto više poduzeća nego u 2020. godini. Od toga, njih 38 % pripada kategoriji velikih poduzeća, 21 % srednje velikih poduzeća, 29 % kategoriji malih poduzeća te 12 % kategoriji mikro poduzeća. Nadalje, od ukupnog broja ispitanika, njih 50 % su poduzeća u domaćem vlasništvu, 48 % u stranom vlasništvu, dok je 2 % poduzeća u mješovitom vlasništvu. Istraživanje je provedeno s ciljem utvrđivanja stavova ispitanika o poslovnom okruženju Republici Hrvatskoj te

promjenama u 2021. godini u odnosu na 2020. godini. Na grafikonu 3 prikazana je struktura odgovora ispitanika na pitanje o razvoju poslovne situacije u 2021. godini.

Grafikon 3 Razvijanje poslovne situacije u Republici Hrvatskoj u 2021. godini

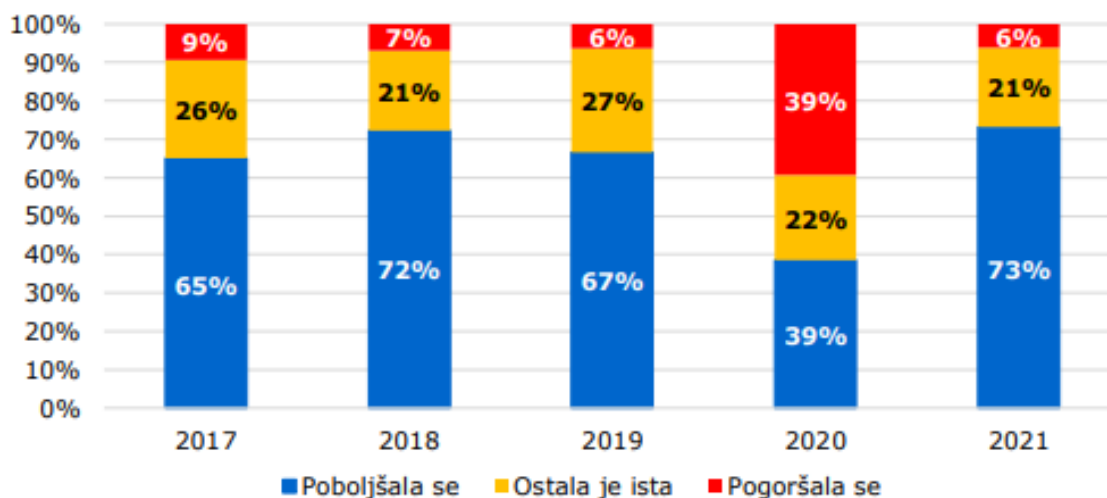

Izvor: Američka gospodarska komora u Hrvatskoj (2022.), *Istraživanje poslovnog okruženja u Hrvatskoj*, *Istraživanje poslovnog okruženja u Hrvatskoj* [e-publikacija], preuzeto s https://www.amcham.hr/storage/upload/novosti/amcham_-_istrazivanje_poslovnog_okruzenja_u_hrvatskoj_-_2022_14441.pdf.

Kako je vidljivo iz prikupljenih podataka za 2021. godinu, čak 73,15 % ispitanika smatra da se poslovanje njihova poduzeća u odnosu na 2020. godinu poboljšalo, dok samo 6,04 % poduzeća smatra da se situacija pogoršanja. Preostalih 20,81 % ispitanika smatra je situacija ostala ista. Ono što se odmah može uočiti je da je situacija iz perspektive ispitanika vrlo povoljnija u 2021. u odnosu na 2020. godinu, što je zadovoljavajuće ako uzmemo u obzir sve okolnosti, kao što su visoka stopa inflacije na nacionalnoj, ali i regionalnoj te globalnoj razini, posljedice pandemijske krize, Ukrajinska kriza te drugi nepovoljni čimbenici gospodarskog okruženja. Ukupno iskustvo poslovanja u Republici Hrvatskoj ispitanici su ocijenili ocjenama dobro (47,86 %), prosječno (39,29 %) i vrlo dobro (12,86 %).

Uočava se da u istraživanju iz 2021. godine, za razliku od istraživanja prethodne godine, nitko od ispitanika ukupno poslovanje u Republici Hrvatskoj nije ocijenio kao loše ili vrlo loše, dok je nešto više ispitanika poslovanju u Republici Hrvatskoj dodijelilo ocjenu vrlo dobar, za razliku od 2020. godine. Iako je poslovanje u 2020. godini bilo neizvjesno, rezultati razvoja poslovne situacije od 2017. do 2021. godine su zadovoljavajući, kako prikazuje grafikon 4.

Grafikon 4 Razvijanje poslovne situacije od 2017. do 2021. godine

Izvor: Američka gospodarska komora u Hrvatskoj (2022.), *Istraživanje poslovnog okruženja u Hrvatskoj*, *Istraživanje poslovnog okruženja u Hrvatskoj* [e-publikacija], preuzeto s https://www.amcham.hr/storage/upload/novosti/amcham_-_istrazivanje_poslovnog_okruzenja_u_hrvatskoj_-_2022_14441.pdf.

Kako je vidljivo iz grafikona, u 2021. godini u odnosu na prethodno promatrano razdoblje poslovna se situacija značajno poboljšala. Najmanje ispitanika koji su smatrali da se poboljšala bilo je u 2020. godini, što je bilo i za očekivati s obzirom na okolnosti iste godine. Isto tako, u 2020. godini najviše se ispitanika izjasnilo da se situacija pogoršala u odnosu na prethodnu godinu. Ono što je zanimljivo je da su rezultati u 2021. godini značajno bolji, ne samo nego u 2020. godini nego i godinama prije nje, što ukazuje na to da se hrvatsko gospodarstvo rapidno oporavlja od posljedica pandemijske krize, ali i općenito bilježi razvoj poslovnog okruženja te postaje atraktivna poslovna destinacija. U istraživanjima iz 2020. i 2021. godine poduzeća koja posluju u Republici Hrvatskoj istaknula su glavne ograničavajuće faktore u poslovanju, kako je prikazano u tablici 7.

Tablica 7 Glavni ograničavajući faktori u poslovanju u Republici Hrvatskoj

2019.	1. Oporezivanje rada
	2. Nedostatak odgovarajuće radne snage
	3. Visoko porezno opterećenje poslovanja
2020.	1. Nedostatak potražnje (uslijed pandemije ili drugih razloga)
	2. Nedostatak odgovarajuće radne snage
	3. Oporezivanje rada
2021.	1. Nedostatak odgovarajuće radne snage
	2. Oporezivanje rada
	3. Poremećaj lanca opskrbe (veći troškovi, nestašica, kašnjenja)

Izvor: priredila autorica prema; Američka gospodarska komora u Hrvatskoj (2021.), *Istraživanje poslovnog okruženja u Hrvatskoj, Istraživanje poslovnog okruženja u Hrvatskoj* [e-publikacija], preuzeto s

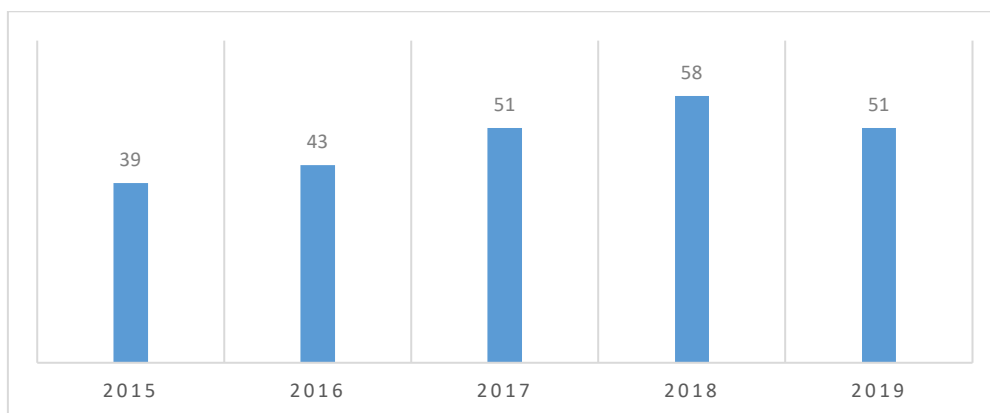
https://www.amcham.hr/storage/upload/doc_library/amcham_istrazivanje_poslovnog_okruzenja_u_hrvatskoj_-_2021_135816.pdf.

i Američka gospodarska komora u Hrvatskoj (2022.), *Istraživanje poslovnog okruženja u Hrvatskoj, Istraživanje poslovnog okruženja u Hrvatskoj* [e-publikacija], preuzeto s

https://www.amcham.hr/storage/upload/novosti/amcham_-_istrazivanje_poslovnog_okruzenja_u_hrvatskoj_-_2022_14441.pdf.

Sljedeće što je potrebno analizirati kako bi se utvrdile karakteristike hrvatskog poslovnog okruženja je indeks lakoće poslovanja. S obzirom na to da je Svjetska banka posljednje *Doing Business* izvješće objavila u 2020. godini koje se odnosi na 2019. godinu, to su posljednji relevantni podaci indeksa lakoće poslovanja u Republici Hrvatskoj. Na grafikonu 5 prikazana je pozicija Republike Hrvatske prema indeksu lakoće poslovanja od 2015. do 2019. godine.

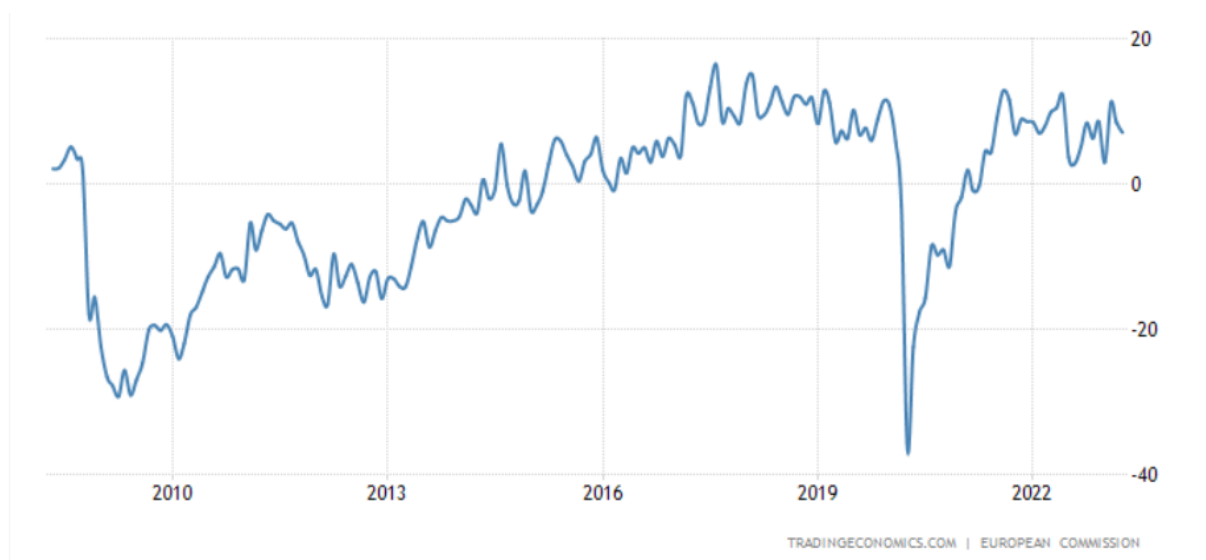
Grafikon 5 Indeks lakoće poslovanja Republike Hrvatske (2015.-2019.)

Izvor: priredila autorica prema; Trading economics (2022.), *Ease of Doing Business in Croatia*, preuzeto 16.10.2022. s <https://tradingeconomics.com/croatia/ease-of-doing-business>.

Kako je vidljivo na grafičkom prikazu, Republika Hrvatska se u 2019. godini nalazila na 51. mjestu sa 73.6 bodova prema indeksu lakoće poslovanja. U razdoblju od 2015. do 2019. godine vidljiv je pad na ljestvici lakoće poslovanja. U 2015. godini nalazila se na 39. mjestu, a do 2018. godine pala je na 58. mjesto na ljestvici. U 2019. godini vidljiv je ponovan rast na ljestvici te se našla na 51. mjestu ljestvice, na kojem je bila i 2017. godine. S obzirom na to da indeks lakoće poslovanja promatra 190 država svijeta, pozicija Republike Hrvatske je povoljna prema indeksu lakoće poslovanja. Prema posljednjim podacima *Doing Business* indeksa, u razdoblju od 2008. do 2019. najniža pozicija na kojoj se nalazila Republika Hrvatska je 110. mjesto, dok je najviša 39. mjesto na ljestvici. Na grafikonu 6 prikazano je kretanje ocjene poslovnog povjerenja u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2010. do 2022. godine.

Grafikon 6 Ocjena poslovnog povjerenja Republike Hrvatske (2010.-2022.)

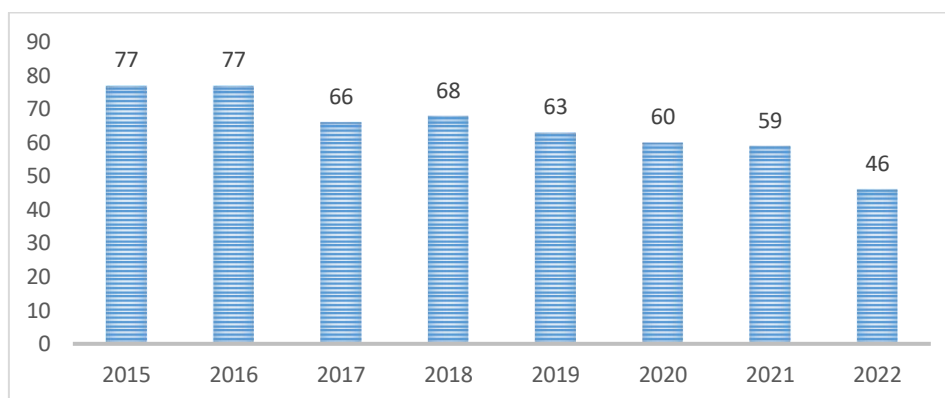
Izvor: Trading Economics (2023.), Croatia Business Confidence, preuzeto 22. svibnja 2023. s <https://tradingeconomics.com/croatia/business-confidence>.

Iz krivulje kretanja može se uočiti da je ocjena poslovnog povjerenja Republike Hrvatske bila na niskoj razini nakon globalne financijske krize iz 2008./2009. Godine nakon čega je kontinuirano rasla uz male oscilacije i promjene. Sljedeći značajni pad ocjene poslovnog povjerenja zabilježen je 2020. godine s početkom pandemijske krize. Rast je uslijedio već 2021. godine te se razina ocjene poslovnog povjerenja u 2022. godini vratila na onu razinu koja je bila prije koronakrize. Prema posljednjim podacima za 2023. godinu, u veljači je ocjena

poslovnog povjerenja iznosila 11.2, u ožujku je pala na 8.5, dok je u travnju pala na 7.1. Podaci za tekuću 2023. godinu ukazuju na pozitivan rast poslovnog povjerenja Republike Hrvatske, uz mala odstupanja od trenda rasta.

Sljedeći indikator koji je ključan kako bi se utvrdilo poslovno okruženje u Republici Hrvatskoj je indeks globalne konkurentnosti. Pozicija Republike Hrvatske na ljestvici indeksa konkurentnosti prikazana je na grafikonu 7.

Grafikon 7 Indeks globalne konkurentnosti Republike Hrvatske (2015.-2022.)

Izvor: priredila autorica prema; Trading Economics (2022.), Croatia Competitiveness Rank, preuzeto 22. svibnja 2023. s <https://tradingeconomics.com/croatia/competitiveness-rank> i Institut za razvoj poslovnog upravljanja (15. lipnja 2022.), Hrvatska 46. na globalnoj ljestvici konkurentnosti, preuzeto 20. svibnja 2023. s <https://hrportfolio.hr/vijesti/ekonomija/hrvatska-46-na-globalnoj-ljestvici-konkurentnosti-69668>.

Prema indeksu globalne konkurentnosti pozicija Republike Hrvatske se u razdoblju od 2015. do 2022. godine mijenjala na bolje. Primjerice, 2015. i 2016. godine nalazila se na 77. mjestu, dok je nakon toga doživjela uspon te je dostigla 66. mjesto u 2017. godini. Iduće je godine pala za dva mjesta na ljestvici, ali je nakon toga u 2019. godini ostvarila 63. mjesto na ljestvici. Ono što je zanimljivo je da se 2020. godine u pandemiji našla na 60. mjestu na ljestvici globalne konkurentnosti, što je uvelike bolji rezultat od prethodnih nekoliko godina. U 2022. godini Republika Hrvatska nalazila se na 46. mjestu, što je najbolji rezultat od 2015. godine. Rezultati u 2021. godini ukazuju na skok za čak trinaest mjesta na ljestvici, što ukazuje na značajni napredak hrvatskog gospodarstva. Najveće pozitivne promjene po pitanju konkurentnosti u 2022. u odnosu na 2021. Godinu vidljive su u području ukupnih gospodarskih rezultata, efikasnosti javnog sektora, efikasnosti poslovnog sektora i u području infrastrukture (Institut za razvoj poslovnog upravljanja, 2022.).

4.2. Institucije važne za efikasno poslovno okruženje u Republici Hrvatskoj

Vlada Republike Hrvatske je još 2018. godine započela izradu Nacionalne razvojne strategije do 2030. godine kao okvirnog dokumenta i cjelovitog zakona o strateškom planiranju koji će usmjeravati dugoročni društveni i gospodarski razvoj Republike Hrvatske u svim važnijim područjima, osiguravajući tako prvi razvojni okvir od osamostaljenja postavljen za sljedećih deset godina. Dokument ocrtava strateške ciljeve zemlje za sljedećih nekoliko godina, uključujući poticanje poduzetništva i malih poduzeća kao stupa rasta. Predlažu se posebne mjere za potporu tim naporima, uključujući održavanje administrativnih rasterećenja, stvaranje ozračja pravne zaštite i poticanje cjeloživotnog obrazovanja i razvoja vještina. Konačni cilj je stvoriti okruženje u kojem hrvatska poduzeća mogu napredovati i rasti.

Iz Nacionalne strategije razvoja Republike Hrvatske do 2030. godine proizlaze četiri razvojna smjera te s njima povezani ključni ciljevi:

- 1. Razvojni smjer: Održivo gospodarstvo i društvo** (ciljevi: Konkurentno i inovativno gospodarstvo, obrazovani i zaposleni ljudi, učinkovito i djelotvorno pravosuđe te javna uprava, globalna prepoznatljivost i jačanje međunarodnog položaja i uloge Republike Hrvatske);
- 2. Razvojni smjer: Jačanje otpornosti na krize** (ciljevi: Zdrav, aktivan i kvalitetan život, demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji, sigurnost za stabilan razvoj);
- 3. Razvojni smjer: Zelena i digitalna tranzicija** (ciljevi: Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost, samodostatnost u hrani i razvoj biogospodarstva, održiva mobilnost, digitalna tranzicija društva i gospodarstva);
- 4. Razvojni smjer: Ravnomjeran regionalni razvoj** (ciljevi: Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima; jačanje regionalne konkurentnosti).

Za praćenje, izvještavanje i vrednovanje tijeka Nacionalne razvojne strategije te ispunjavanje ciljeva u sklopu razvojnih smjerova zadužen je Hrvatski sabor koji usvaja godišnja Izvješća o napretku i provedbi NRS 2023, Vlada Republike Hrvatske koja donosi odluke o pokretanju mjera, odobrava Godišnja izvješća te usvaja preporuke, koordinacijska tijela za sustav strateškog planiranja te koordinatori za strateško planiranje. Provedba NSR 2030 još uvijek je u tijeku, a za utvrđivanje trenutnog poslovnog okruženja Republike Hrvatske vrijedno je istražiti određene pokazatelje poslovnog okruženja, kako je prikazano u nastavku.

Kako bi se u potpunosti podržao razvoj i rast malog i srednjeg poduzetništva u Republici Hrvatskoj, potrebno je stvoriti učinkovito i poticajno institucionalno okruženje. Brojna istraživanja pokazala su da je pristup izvorima financiranja jedan od temeljnih problema malih i srednjih poduzeća. Uz tradicionalno financiranje bankovnim kreditom, potrebno je razviti i druge netradicionalne metode financiranja. Hrvatska banka za obnovu i razvitak i Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije, kao ključne institucije za razvoj i poticanje malog i srednjeg poduzetništva u Republici Hrvatskoj trebaju što više koristiti europske strukturne i investicijske fondove te time ponuditi lakše i povoljnije uvjete financiranja za poduzetnike, što u konačnici potiče gospodarsku aktivnost i pomaže u očuvanju postojećih i otvaranju novih radnih mjesta (Ploh, 2017.). Prema tome, u svrhu poticanja i stvaranja efikasnog poslovnog okruženja potrebno je prvenstveno poticati razvoj malog i srednjeg poduzetništva s ciljem stvaranja takvog okruženja koje potiče poduzetničku aktivnost.

U Republici Hrvatskoj institucije nadležne za donošenje i provedbu odluka u sektoru malog i srednjeg poduzetništva su Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta, Hrvatska banka za obnovu i razvitak, Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije, Hrvatska udruga poslodavaca, Hrvatska gospodarska komora, Hrvatska obrtnička komora, Centar za politiku razvoja malog i srednjeg poduzetništva i poduzetništva te Europska banka za obnovu i razvoj (Ploh, 2017.). Napredno, konkurentno i poticajno institucionalno okruženje znači lakši pristup novim tehnologijama, izvorima financiranja pod pravim uvjetima i pristup tržišnim informacijama. Napredno, konkurentno i poticajno institucionalno okruženje znači lakšu dostupnost novim tehnologijama, izvorima financiranja pod pravim uvjetima i pristup tržišnim informacijama (Vidučić, 2009.).

Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije ključ je razvoja i poticanja malog i srednjeg poduzetništva u Republici Hrvatskoj. Ova neprofitna pravna osoba nastala je odlukom Vlade Republike Hrvatske, koja ujedno i jamči za obveze ustanove. Djelatnosti Hrvatske agencije za malo gospodarstvo, inovacije i investicije promiču stvaranje i razvoj malog gospodarstva, potiču i privlače kapital, potiču ulaganja u malo gospodarstvo, te financiraju i razvijaju malo gospodarstvo putem kreditiranja pod povoljnim uvjetima. Jamstva za kredite malih obrtnika odobrena od strane banaka i drugih pravnih osoba - vjerovnika, protujamstva za male poduzetnike, subvencionirane kamate na kredite i dr. Organizacijski i pravno, Hrvatska agencija za malo poduzetništvo, inovacije i investicije slična je agencijama za razvoj malog i srednjeg poduzetništva u mnogim razvijenim zemljama, ali je njezina fleksibilnost, posebice u pogledu financiranja, prilično ograničena (Krišto, 2011.).

Prema podacima Centra za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva (2014.), Fond za gospodarsku suradnju (FGS) je hrvatska inačica fonda rizičnog kapitala, osnovanog 2011. godine kao javno-privatno partnerstvo između Vlade Republike Hrvatske i privatnog sektora koji čine velike institucionalne investitore kao što su mirovinski fondovi, banke, osiguravajuća društva i velika hrvatska poduzeća. Svrha Fonda za gospodarsku suradnju je poticanje razvoja fondova rizičnog kapitala u Republici Hrvatskoj te razvoj malog i srednjeg poduzetništva.

Kako je navedeno u Nacionalnoj razvojnoj strategiji Republike Hrvatske do 2030. godine rascjepkanost javne uprave u Hrvatskoj stvara probleme u koordinaciji i suradnji između različitih javnih institucija i ustanova. Osim toga, lokalne uprave često nemaju dovoljno kapaciteta, što se odražava u niskim razinama decentralizacije, uključujući poteškoće u pristupu europskim fondovima za financiranje velikih ulaganja. Unatoč nastojanjima da se značajno unaprijedi funkcioniranje pravosudnog sustava, brzina sudskih odluka, učinkovitost stečajnih postupaka i, što je najvažnije, razina povjerenja u nepristrano funkcioniranje pravosuđa i dalje su nezadovoljavajući.

Kao rezultat toga, reforme započete u proteklom desetljeću produbit će se u sljedećem desetljeću, posebice u područjima kao što su pravosuđe i borba protiv korupcije, digitalizacija javnog sektora te poboljšanje i standardizacija kvalitete lokalnih javnih usluga. Razvoj kvalitetnijeg i učinkovitijeg suvremenog pravosuđa i javne uprave značajno će poboljšati poslovno okruženje i povećati povjerenje u institucije. Posebno će se nastojati poboljšati kvalitetu i pojednostaviti pisanu i online komunikaciju javnih tijela kako bi bila što dostupnija i razumljivija široj javnosti, što je važno za pravnu sigurnost građana. Državna administracija ima značaj utjecaj na hrvatsko poslovno okruženje.

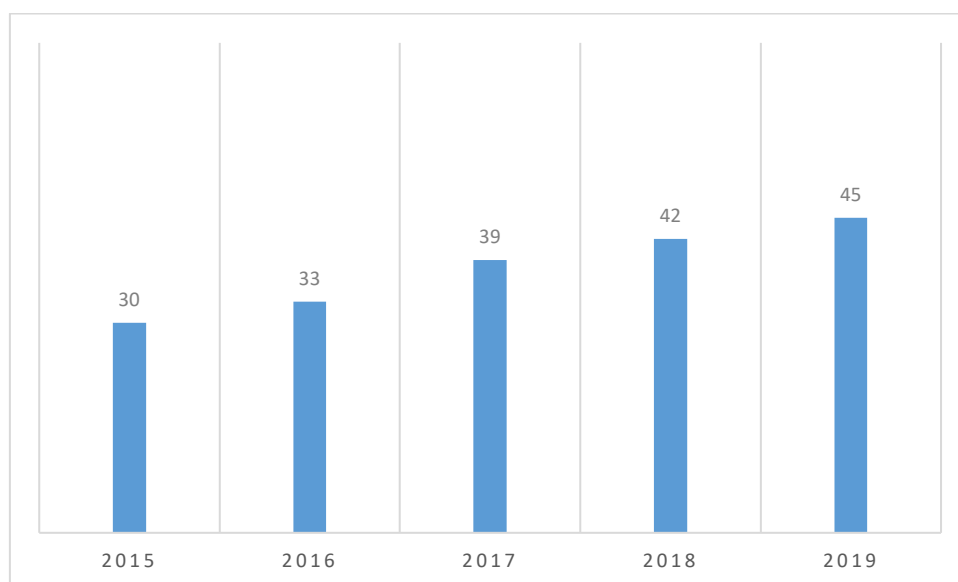
Istraživanje Američke gospodarske komore u Republici Hrvatskoj iz 2021. Godine pokazalo je kako 33 % ispitanika utjecaj državne administracije na poslovno okruženje vidi kao negativno, dok njih 44 % utjecaj ocjenjuje neutralnim. 23,14 % ispitanika za razdoblje od 2017.- 2020. godine smatra da regulative i aktivnosti državne administracije pozitivno utječu na uvjete poslovanja, što upućuje na pozitivne pomake u razvoju državne administracije Republike Hrvatske te institucionalni razvoj.

4.3. Kvantitativni prikaz poslovnog okruženja Slovačke

Slovačko gospodarstvo temelji se na malim i srednjim poduzećima. Uloga malog i srednjeg poduzetništva je nezamjenjiva, posebice u području otvaranja radnih mjesta, uravnoteženja regionalnog razvoja i uvođenja inovacija u standardnu poslovnu praksu. Međutim, ne rješavaju se dugoročni problemi malih i srednjih poduzeća (korupcija, nedostatak provedbe zakona, birokracija, velike regionalne razlike, nedostatak potpore za poduzeća u nastajanju (Bánciová i Raisová, 2012.).

Fabuš i sur. (2021.) analizirali su razvoj poslovnog okruženja u Slovačkoj u razdoblju od 2009. do 2020. Na temelju *Doing Business* pokazatelja, koji je usmjeren prvenstveno na poslovno okruženje malih i srednjih poduzeća, slovačko poslovno okruženje je bilo u porastu, međutim istaknuli su da postoje strukturne prepreke koje usporavaju rast poslovnog okruženja. Jedan od problematičnih aspekata rasta slovačkog poslovnog okruženja je ishodovanje građevinske dozvole koje je potrebno značajno poboljšati. Na grafikonu 8 prikazano je rangiranje Slovačke u razdoblju od 2015. do 2019. godine prema posljednjem *Doing Business 2020* izvješću Svjetske banke.

Grafikon 8 Indeks lakoće poslovanja Slovačke (2015.-2019.)

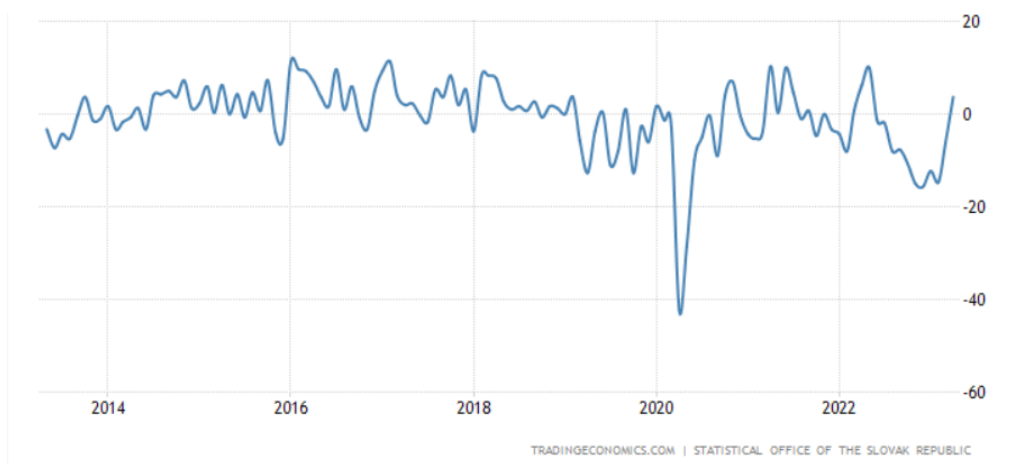

Izvor: priredila autorica prema; Trading Economics (2022.), *Ease of Doing Business in Slovakia*, preuzeto 23. svibnja 2023. s <https://tradingeconomics.com/slovakia/ease-of-doing-business>.

U promatranom razdoblju, Slovačka je na najboljoj poziciji bila 2015. godine kada je zauzela 30. mjesto na ljestvici. Nakon toga je padala na ljestvici iz godine u godinu, što je vidljivo iz grafičkog prikaza. Najveći pad zabilježen je 2019. godine, kada je dosegla 45. mjesto na ljestvici. Takav pad poslovnog okruženja može se pripisati ili pogoršanju gospodarske situacije Slovačke ili činjenice da su druge zemlje imale bolje rezultate, što je Slovačku pomaknulo s ljestvice, s bolje na lošiju poziciju. Prema posljednjem Doing Business 2020 izvješću Slovačka je ostvarila 75,6 bodova te je napravila nekoliko pozitivnih promjena u poslovnom okruženju, kao što je izmjena pravilnika o zaposlenima (povećanje bonusa) te promjene u procesu javne nabave koji je olakšan u odnosu na prijašnje razdoblje (Fabuš i sur., 2021.).

U istoj studiji navedeno je još nekoliko čimbenika koji su uzrokovali pad na Doing Business ljestvici Slovačke u posljednjih nekoliko godina. Ono što je istaknuto je potreba za dinamičnom prilagodbom Slovačke u usporedbi s drugim svjetskim gospodarstvima. Pokazatelj Pokretanje poslovanja ukazuje na rast sa 127. na 118. Mjesto, dok se broj procedura potrebnih za pokretanje poslovanja smanjio se s 8 na 7 u 2019. godini. Osim ovog smanjenja, vrijeme potrebno za dovršetak ovih postupaka smanjeno je s 26,5 dana na 21,5 dana. Prema revidiranim podacima nije bilo stvarnog pogoršanja u odnosu na 2018. godinu, već je došlo do poboljšanja od 2,78 bodova. Posljedica blagog povećanja ovog pokazatelja je smanjenje troškova osnivanja poduzeća za 0,1 %. Za daljnju analizu potrebno je promotriti kretanje ocjene poslovnog povjerenja Slovačke. Kao relevantno razdoblje, odabran je desetogodišnji period, od 2014. do 2023. godine, kako je prikazano na grafikonu 9.

Grafikon 9 Ocjena poslovnog povjerenja Slovačke (2014.-2022.)

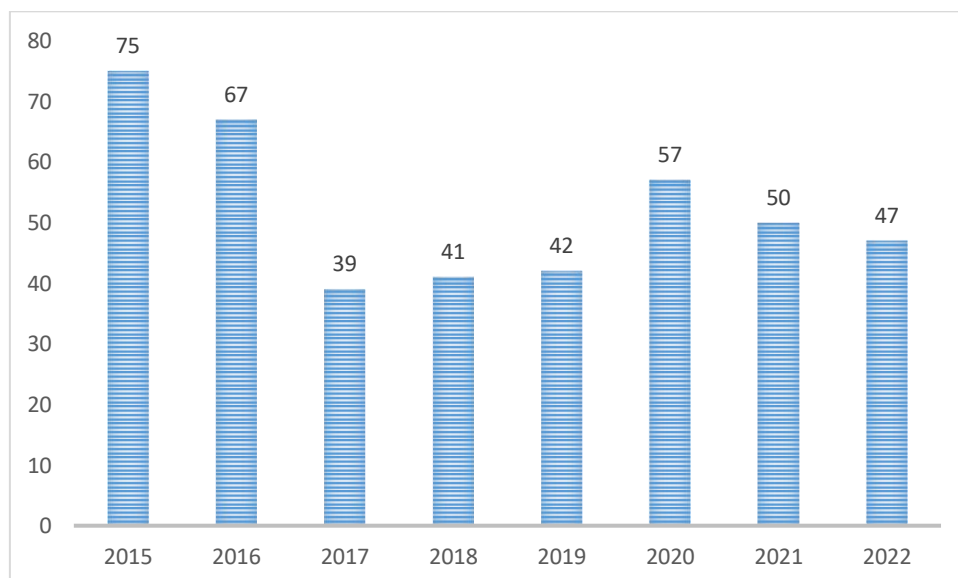

Izvor: Trading Economics (2023.), Slovakia Business Confidence, preuzeto 23. svibnja 2023. s <https://tradingeconomics.com/slovakia/business-confidence>.

Iz krivulje kretanja može se uočiti da je ocjena poslovnog povjerenja Slovačke bila na visokoj razini od 2014. do 2020. godine, uz mala godišnja odstupanja. Ono što zamijećujemo je, kao i u Republici Hrvatskoj, značajan i rekordan pad ocjene poslovnog povjerenja u 2020. godini uslijed pandemijske krize. Međutim, treba napomenuti da takvi rezultati nisu iznenađujući, s obzirom na okolnosti pandemijske krize. Nakon toga je uslijedio ponovni rast ocjene poslovnog povjerenja koji je vidljiv i u 2023. godini te se očekuje nastavak rasta tog trenda. Ocjena poslovnog povjerenja Slovačke je dosegla vrijednost od -15.7 u prosincu 2022. godine, nakon čega je sljedeći značajniji rast uočen tek u ožujku 2023. godine kada je dosegla vrijednost od -6.3. Pozitivna ocjena zabilježena je u travnju 2023. godine te iznosi 3.7. To nam ukazuje na oporavak poslovnog okruženja Slovačke nakon pandemijske krize i drugih nepovoljnih čimbenika u posljednjih nekoliko godina.

Na posljertku valja promotriti indeks globalne konkurentnosti Slovačke u posljednjih nekoliko godina. Za analizu je odabrano razdoblje od 2015. do 2022. godine.

Grafikon 10 Indeks globalne konkurentnosti Slovačke (2015.-2022.)

Izvor: priredila autorica prema; Trading Economics (2022.), Slovakia Competitiveness Rank, preuzeto 23. svibnja 2023. godine s <https://tradingeconomics.com/slovakia/competitiveness-rank> i IMD (2022.), *Country profile Slovak Republic* [e-publikacija], preuzeto s <https://www.imd.org/centers/wcc/world-competitiveness-center/publications/>.

Iz grafičkog prikaza, u promatranom razdoblju vidljivo je poboljšanje pozicije Slovačke na ljestvici globalne konkurentnosti. U 2015. godini Slovačka se nalazila na 77. mjestu, dok je već iduće godine zamijećeno značajno poboljšanje te se našla na 67. mjestu. Zatim slijedi razdoblje najvećeg pozitivnog pomaka te je u 2017. godini bila na 39. mjestu, što je ujedno bio i najbolji rezultat Slovačke u promatranom razdoblju. Ponovni značajniji pad na ljestvici konkurentnosti uočen je 2020. godine kada se našla na 57. mjestu konkurentnosti, a u 2022. godini pomaknula se za tri mjesta u odnosu na 2021. godinu te se našla na 47. mjestu konkurentnosti.

Iz prikazanih indikatora može se zaključiti da se slovačko poslovno okruženje kreće u pozitivnom smjeru, na što ukazuje indeks lakoće poslovanja, ocjena povjerenja te indeks globalne konkurentnosti.

5. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PREPORUKE

Na temelju komparativne analize poslovnog okruženja Republike Hrvatske i Slovačke uočeno je nekoliko ključnih razlika. Analizom indeksa lakoće poslovanja, kojeg je do 2021. godine objavljivala Svjetska banka, utvrđeno je da je Republika Hrvatska u 2015. godini bila na 39. mjestu ljestvice, dok je do 2019. pala na 51. mjesto na ljestvici. Prema indeksu lakoće poslovanja za 2020. godinu Republika Hrvatska najbolje je rangirana u području međunarodne razmjene, dok je najlošije ocjenjena u području izdavanja građevinskih dozvola, čime se plasirala na 150. mjesto. Rezultati istraživanja su pokazali da su glavni ograničavajući faktori u poslovanju u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2019. do 2021. godine su oporezivanje rada, nedostatak odgovarajuće radne snage, visoko porezno opterećenje te poremećaji u lancu opskrbe.

Analizom indeksa lakoće poslovanja za Slovačku u razdoblju od 2015. do 2019. vidljivo je da se Slovačka u 2015. godini nalazila na 30. mjestu ljestvice, što je za devet mjesta bolji plasman od Republike Hrvatske. Bolje se plasirala i u 2019. godini kada je dostigla 45. mjesto na ljestvici, što je za šest mjesta bolja pozicija od pozicije Republike Hrvatske. Kod obje promatrane države u odabranom razdoblju je uočen pad na ljestvici prema indeksu lakoće poslovanja, što ukazuje na pogoršanje poslovnog okruženja.

Ako promatramo indikator ocjene poslovnog povjerenja Republike Hrvatske od 2010. do 2022. godine, mogu se uočiti značajne promjene u trendu rasta promatranog razdoblja. Uočava se da je ocjena poslovnog povjerenja bila na vrlo niskoj razini nakon globalne financijske krize, a od 2010. godine započinje kontinuirano rast ocjene poslovnog povjerenja. Najveći pad ocjene poslovnog povjerenja uočen je u 2020. godine te se pripisuje početku pandemijske krize koja je negativno utjecala na cjelokupno hrvatsko gospodarstvo.

U posljednjih nekoliko godina ocjena poslovnog povjerenja je u ponovnom porastu, a 2022. godine se vratila na razinu na kojoj je bila prije pandemijske krize. Posljednji dostupan podatak zabilježen je u travnju 2023. godine kada je ocjena poslovnog povjerenja iznosila 7.1. Promatrajući ocjenu poslovnog povjerenja Slovačke u razdoblju od 2014. do 2022. vidljivo je da je bila na nešto višoj razini od ocjene poslovnog povjerenja Republike Hrvatske, što potvrđuju i rezultati indeksa lakoće poslovanja. Ipak, kao i u Republici Hrvatskoj, najveći pad ocjene poslovnog povjerenja uočen je u 2020. godini uslijed pojave pandemijske krize, nakon

čega je u 2021. godini uslijedio ponovni rast. Posljednji podaci koje imamo za Slovačku je ocjena poslovnog povjerenja zabilježena u travnju 2023. godine koja iznosi 3.7, što ukazuje da je manja od ocjene Republike Hrvatske u istom razdoblju.

Posljednji indikator je indeks globalne konkurentnosti. U razdoblju od 2015. do 2022. godine Republika Hrvatska je bilježila većinom pozitivne pomake na ljestvici konkurentnosti. Ako promotrimo 2015. godinu kada je bila na 77. mjestu i 2022. godinu kada se nalazila na 46. mjestu, uočava se pozitivan pomak za čak 31. mjesto na ljestvici. Međutim, to se ne može u potpunosti pripisati rastu hrvatskog gospodarstva i razvoju poslovnog okruženja, već i činjenici da je u nekim državama zabilježeno pogoršanje, što je Republiku Hrvatsku podiglo na ljestvici.

Najveće promjene koje su utjecale na jačanje hrvatske konkurentnosti u 2022. godini su pozitivan rast ukupnih gospodarskih pokazatelja, efikasnost javnog sektora, efikasnost poslovnog sektora te razvoj infrastrukture. Ako promatramo Slovačku na ljestvici globalne konkurentnosti, u 2015. godini nalazila se na 75. mjestu ljestvice, što je za dva mjesta bolje od Republike Hrvatske, međutim u 2022. godini se nalazila iza Republike Hrvatske za jedno mjesto te je ostvarila 47. mjesto na ljestvici. Zaključuje se da se Republika Hrvatska nije značajno pomicala u promatranom razdoblju te je uvijek bila iznad 50.-og mjesta ljestvice, dok je Slovačka u razdoblju od 2017. do 2019. ostvarila najbolje rezultate, kretajući se između 39. i 42. mjesta na ljestvici konkurentnosti. Uzevši u obzir samo pokazatelj konkurentnosti, slovačko gospodarstvo u cjelini može se okarakterizirati kao konkurentnije u odnosu na hrvatsko. Isto nam u dugoročnom razdoblju govori i indeks lakoće poslovanja te ocjena poslovnog povjerenja.

U hrvatskom gospodarstvu postoje brojne prepreke koje negativno utječu na razvoj poslovnog okruženja u Republici Hrvatskoj. Većina tih problema navedena je u Nacionalnoj razvojnoj strategiji Republike Hrvatske do 2030. godine. Iako se ne može reći da Republika Hrvatska nema pozitivnih pomaka, kao malo tržišno gospodarstvo potrebno je značajno poboljšati niz čimbenika da bi dostigla razinu najkonkurentnijih poslovnih okruženja na regionalnoj razini. Ulaskom u Europsku uniju te uvođenjem eura i pristupanjem schengenskom prostoru Republika Hrvatska dodatno je potaknula mogućnosti razvoja poslovnog okruženja te je za očekivati da će se u bližoj budućnosti vidjeti pozitivne promjene.

Osim što je potrebno dodatno ojačati efikasnost javne uprave i poslovnog upravljanja, potrebno je vladinim mjerama i politikama pozitivno utjecati na gospodarske pokazatelje, kao što je postizanje kontinuiranog rasta BDP-a, smanjenje nezaposlenosti, poticanje izvozne

konkurentnosti te kroz institucionalne mjere i strategije poticati malo i srednje poduzetništvo koji čine ključ uspješnog poslovnog okruženja i općeg gospodarskog razvoja. Iako Republika Hrvatska nije na zavidnoj razini u odnosu na razvijenije europske države, ona ima potencijala to postati.

POPIS IZVORA

1. Acharya, M. (2022.), International Business Environment, preuzeto 19. svibnja 2023. s <https://cleartax.in/s/international-business-environment>.
2. Ajayi, A. (2016.), Impact of External Business Environment on Organisational Performance of Small and Medium Scale Enterprises in Osun State, Nigeria, *International Journal of Business Policy & Governance*, 3(10), 155-166, <http://dx.doi.org/10.19085/journal.sijbpg031002>.
3. Ali, M.A., Hussin, N., Haddad, H., Al-Araj, R. i sur. (2021.), A Multidimensional View of Intellectual Capital: The Impact on Innovation Performance, *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 7(4), 1-25, <https://doi.org/10.3390/joitmc7040216>.
4. Američka gospodarska komora u Hrvatskoj (2021.), *Istraživanje poslovnog okruženja u Hrvatskoj, Istraživanje poslovnog okruženja u Hrvatskoj* [e-publikacija], preuzeto s https://www.amcham.hr/storage/upload/doc_library/amcham_istrazivanje_poslovnog_okruzenja_u_hrvatskoj_-_2021_135816.pdf.
5. Američka gospodarska komora u Hrvatskoj (2022.), *Istraživanje poslovnog okruženja u Hrvatskoj, Istraživanje poslovnog okruženja u Hrvatskoj* [e-publikacija], preuzeto s https://www.amcham.hr/storage/upload/novosti/amcham_-_istrazivanje_poslovnog_okruzenja_u_hrvatskoj_-_2022_14441.pdf.
6. Benitez-Marquez, M.D., Sanchez-Teba, E.M. i Coronado-Moldando, I. (2022.), An alternative index to the global competitiveness index, *Plos One*, 17(3), e0265045, <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0265045>.
7. Bánciová, A. i Raisová, M. (2012.), Issues of Slovak Business Environment, *Procedia Economics and Finance*, 3, 1223-1228, [http://dx.doi.org/10.1016/S2212-5671\(12\)00300-0](http://dx.doi.org/10.1016/S2212-5671(12)00300-0).
8. Berács, J. i Nagy, G. (2010.), Utjecaj poslovnog okruženja na tržišnu orijentaciju i uspješnost u gospodarstvu u nastajanju, *Tržište*, 2, 243-254, <https://hrcak.srce.hr/67451>.
9. Buble, M. (2006.), *Menadžment*, Split: Sveučilište u Splitu.
10. Buble, M. (2013.), *Osnove menadžmenta*, Zagreb: Sinergija.
11. Choong, K.K. i Leung, P.W. (2022.), A Critical Review of the Precursors of the Knowledge Economy and Their Contemporary Research: Implications for the

- Computerized New Economy, *Journal of the Knowledge Economy*, 13, 1573-1610, <https://doi.org/10.1007/s13132-021-00734-9>.
12. Ekonomski lab (2022.), Doing Business je mrtav, živio Doing Business (BEE)!, preuzeto 18. svibnja 2023. s <https://arhivanalitika.hr/blog/doing-business-je-mrtav-zivio-doing-business-bee/>.
 13. Ermolina, A. (2015.), Business environment and economic growth: is there a link?, *Dubrovnik International Economic Meeting*, 2(1), 329-347, <https://hrcak.srce.hr/161611>.
 14. Fabuš, M., Dudáš, T., Cihelková, E. (2021.), Business environment analysis based on the Doing Business: case study Slovakia, *Insights into Regional Development, Entrepreneurship and Sustainability Center*, 3 (3), 56 – 65, [http://doi.org/10.9770/IRD.2021.3.3\(3\)](http://doi.org/10.9770/IRD.2021.3.3(3)).
 15. Grdešić, I. (2010.), Indeks percepcije korucije, *Političke analize: tromjesečnik za hrvatsku i međunarodnu politiku*, 1(2), 19-20, <https://hrcak.srce.hr/102510>.
 16. Hrvatska enciklopedija (2021.), Makroekonomija, preuzeto 22. svibnja 2023. s <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=38279>.
 17. IMD (2022.), *Country profile Slovak Republic* [e-publikacija], preuzeto s <https://www.imd.org/centers/wcc/world-competitiveness-center/publications/>.
 18. Institut za razvoj poslovnog upravljanja (15. lipnja 2022.), Hrvatska 46. na globalnoj ljestvici konkurentnosti, preuzeto 20. svibnja 2023. s <https://hrportfolio.hr/vijesti/ekonomija/hrvatska-46-na-globalnoj-ljestvici-konkurentnosti-69668>.
 19. Isenberg, D. (2010.), *The myth of the knowledge economy*, London: Economist.
 20. Jones, G. R., George, J.M. i Hill, C.W.L. (2000.), *Contemporary management*, SAD, Irwin McGraw-Hill.
 21. Jurčić, Lj. (2017.), Svjetsko gospodarstvo deset godina nakon početka krize, *Ekonomski pregled*, 68 (6), 655-685, <https://hrcak.srce.hr/191145>.
 22. Karić, M. (2009.), *Mikroekonomika*, Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku.
 23. Khalid, H.M., Abubakar, T., Ahmad, A., Umar, M. i Umar, N.Y. (2018.), Business environment and supply chain effectiveness of manufacturing industry: literature review, *Lapai International Journal Of Management And Social Sciences*, 9(2), 232-243.

24. Kinange, U. i Patil, N. (2020.), Business Environment: The concept and a literature review, u: *11th International Conference on Shifting Paradigm in Business Economy and Society : Vision 2050* (str. 1-10), Udaipur, India: Pacific University.
25. Kovač, I. (2012.), Trendovi i karakteristike međunarodne robne razmjene Republike Hrvatske, *Ekonomski vijesnik*, 3(4), 43-64.
26. Lehtinen, J., Locatelli, G., Sainati, T., Artto, K. i sur. (2022.), The grand challenge: Effective anti-corruption measures in projects, *International Journal of Project Management*, 40(4), 347-361, <https://doi.org/10.1016/j.ijproman.2022.04.003>.
27. Lider (17. lipnja 2021.), Godišnjak svjetske konkurentnosti 2021, preuzeto 20. svibnja 2023. s <https://lidermedia.hr/poslovna-scena/hrvatska/godisnjak-svjetske-konkurentnosti-2021-hrvatska-na-petom-mjestu-ali-odozada-137300>.
28. MBA Skool Team (2021.), Task Environment - Meaning, Factors & Example, preuzeto 21. svibnja 2023. s <https://www.mbaskool.com/business-concepts/marketing-and-strategy-terms/7289-task-environment.html>.
29. Merkaš, Z. (2018.), Rizici globalnog poslovnog okruženja- izazovi prve četvrtine 21. stoljeća, *Zbornik sveučilišta Libertas*, 3, 95- 106, <https://hrcak.srce.hr/file/288775>.
30. Mullakhmetov, K.S., Saidrev, R. D., Bikulov, R. A. i Gafiyatullina, E.R. (2020.), Impact of Changes in the Business Environment on the Management of Modern Companies, *International Journal of Engineering Research and Technology*, 13(2), 4427-4431, https://www.ripublication.com/irph/ijert20/ijertv13n12_48.pdf.
31. Nascimento-e-Silva, D., Bento de Sousa Júnior, E., Soares Machado, A.L., Luiz Soares, M. i sur. (2019.), Influence of The External Environment on The Logistics Strategies of Industrial Organizations, *International Journal for Innovation Education and Research*, 7(12), 628-643, <https://doi.org/10.31686/ijer.Vol7.Iss12.2117>.
32. Nasrudin, A. (2022.), Sociocultural Environment: Meaning, Variables, Impact on The Business, preuzeto 20. svibnja 2023. s <https://penpoin.com/sociocultural-environment/>.
33. Nevado, B., Contreras- Ortiz, N., Hughes, C. i Filatov, D.A. (2018.), Pleistocene glacial cycles drive isolation, gene flow and speciation in the high-elevation Andes, *New Phytologist*, 219(2), 779-793, <https://doi.org/10.1111/nph.15243>.
34. Nicola, F.B. (2021.), Scandal involving World Bank's 'Doing Business' index exposes problems in using sportslike rankings to guide development goals, preuzeto 19. svibnja 2023. s <https://theconversation.com/amp/scandal-involving-world-banks-doing-business-index-exposes-problems-in-using-sportslike-rankings-to-guide-development-goals-169691>.

35. Novinc, F. (2020.), Indeks globalne konkurentnosti kao pokazatelj razvijenosti tranzicijskih zemalja – primjer Hrvatske, u: *Međunarodna interkatedarska konferencija „30 godina tranzicije – rezultati, izazovi i perspektive“* (str. 30-47), Zagreb: Ekonomski fakultet Zagreb.
36. Oladimeji, M.S., Sofoluwe, N.A., i Odunaya, H.A. (2021.), Macroeconomic business environment and the development of small and medium enterprises in Nigeria, *Modern management review*, 26(4), 93-105, <https://doi.org/10.7862/rz.2021.mmr.27>.
37. Paramati, S.R., Shahzad, U. i Dogan, B. (2022.), The role of environmental technology for energy demand and energy efficiency: Evidence from OECD countries, *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 153, 111735, 1-32, <https://doi.org/10.1016/j.rser.2021.111735>.
38. Parker, L.D. i Lewis N.R. (1995.), Classical management control in contemporary management and accounting: the persistence of Taylor and Fayol's world, *Accounting, Business and Financial History*, 5(2), 211–235.
39. Pindyck, R. S. i Rubinfeld, D. L. (2005.), *Mikroekonomija*, Zagreb: Mate d.o.o.
40. Ploh, M. (2017.), Ograničenja i mogućnosti financiranja malih i srednjih poduzeća u Republici Hrvatskoj, *Financije i pravo*, 5(1), 79-106, <https://hrcak.srce.hr/185842>.
41. Poslovni hr (2019.), Evo što za Hrvatsku znači 'Doing Business 2020' izvješće, preuzeto 21. svibnja 2023. s <https://www.poslovni.hr/hrvatska/evo-sto-za-hrvatsku-znaci-doing-business-2020-izvjesce-358945>.
42. Sabolić, D. (2007.), *Poslovno okruženje i tržište*, Zagreb: Fakultet elektrotehnike i računalstva.
43. Sabolić, D. (2014.), *Uvod u mikroekonomiku*, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.
44. Sardak S.E. i Movchanenko I.V. (2018.), Business environment of enterprise, u: *Ist International Scientific and Practical Conference* (str.13-14), Georgia: Batumi.
45. Sikavica, P., Bahtijarević-Šiber, F. i N. Pološki Vokić, N. (2008.), *Temelji menadžmenta*, Zagreb: Školska knjiga.
46. Strahinja, D. (2000.), *Politika i strategija međunarodne razmjene*, Rijeka: Express digitalni tisak.
47. Sundać, D., Škalamera-Alilović, D. i Babić, M. (2016.), *Poslovno okruženje i intelektualni kapital*, Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet.
48. Svjetska banka (b.d.), Ease of Doing Business scores, preuzeto 20. svibnja 2023. s <https://archive.doingbusiness.org/en/scores?topic=starting-a-business>.

49. Svjetska banka (2020.), *Economy profile Croatia, Doing Business 2020* [e-izvješće], preuzeto s <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/c/croatia/HRV.pdf>.
50. Svjetska banka (2022.), *Pre-Concept Note Business Enabling Environment (BEE)* [e-izvješće], preuzeto s <https://www.worldbank.org/content/dam/doingBusiness/pdf/BEE-Pre-Concept-Note---Feb-8-2022.pdf>.
51. Svjetska banka (2021.), *World Bank Group to Discontinue Doing Business Report*, preuzeto 21. svibnja 2023. s <https://www.worldbank.org/en/news/statement/2021/09/16/world-bank-group-to-discontinue-doing-business-report>.
52. Svjetski centar konkurentnosti (2022.), *List of criteria used in 2022* [e-dokument], preuzeto s https://www.imd.org/wp-content/uploads/2023/02/all_criteria_list_wcy_2022.pdf.
53. Svjetski centar konkurentnosti (b.d.), *World Competitiveness Ranking*, preuzeto 18. svibnja 2023. s <https://www.imd.org/centers/wcc/world-competitiveness-center/rankings/world-competitiveness-ranking/>.
54. Škuflić, I., Mlinarić, D. i Družić, M. (2016.), Relevantni faktori utjecaja na visinu profita poduzeća u prerađivačkoj industriji Hrvatske, *Ekonomska misao i praksa*, 2, 379-396.
55. Štavlić, K., Rešetar, K. i Štavlić, I. (2018.), Analiza makroekonomskog okruženja i poduzetničkih trendova regije Slavonija i Baranja, u: *Proceedings of 6th International Conference "Vallis Aurea" focus on reseach and innovation* (str. 0417-0425), Požega: Veleučilište u Požegi.
56. Trading Economics (2023.), *Croatia Business Confidence*, preuzeto 22. svibnja 2023. s <https://tradingeconomics.com/croatia/business-confidence>.
57. Trading economics (2022.), *Ease of Doing Business in Croatia*, preuzeto 16.10.2022. s <https://tradingeconomics.com/croatia/ease-of-doing-business>.
58. Trading Economics (2023.), *Slovakia Business Confidence*, preuzeto 23. svibnja 2023. s <https://tradingeconomics.com/slovakia/business-confidence>.
59. Trading Economics (2022.), *Slovakia Competitiveness Rank*, preuzeto 23. svibnja 2023. godine s <https://tradingeconomics.com/slovakia/competitiveness-rank>
60. Transparency International (2022.), *Corruption Perception Index*, preuzeto 22. svibnja 2023. s <https://www.transparency.org/en/cpi/2022>.

61. Transparency International Hrvatska (2021.), Indeks percepcije korupcije IPK, preuzeto 16.9.2022. s <https://transparency.hr/hr/antikorupcija-detalji/indeks-percepcije-korupcije-ipk-420>.
62. Yusuf, M.F., Ashari, H. i Razalli, R. (2018.), Environmental Technological Innovation and Its Contribution to Sustainable Development, *International Journal of Technology*, 9(8), 1569-1578, <http://dx.doi.org/10.14716/ijtech.v9i8.2748>.
63. Wong, W. P., Ahmad, N. H., Nasurdin, A. M., i Mohamad, M. N. (2014.), The impact of external environmental on business process management and organizational performance, *Service Business An International Journal*, 8(4), 559–586.
64. Wu, C. i Lin, J. (2022.), The Relationship Between Business Environment and Single Champion Enterprise Entrepreneurship, *Frontiers in Psychology*, 12, 788053, 1-9, <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.788053>.

POPIS SLIKA

Slika 1 Interakcija organizacije i okruženja	5
Slika 2 Kružni tijek ekonomije u mikroekonomiji	27

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1 Kretanja IPK bodova za Republiku Hrvatsku (2012.-2022.).....	22
Grafikon 2 Razvijanje poslovne situacije u Republici Hrvatskoj u 2020. godini	33
Grafikon 3 Razvijanje poslovne situacije u Republici Hrvatskoj u 2021. godini	34
Grafikon 4 Razvijanje poslovne situacije od 2017. do 2021. godine	35
Grafikon 5 Indeks lakoće poslovanja Republike Hrvatske (2015.-2019.).....	36
Grafikon 6 Ocjena poslovnog povjerenja Republike Hrvatske (2010.-2022.)	37
Grafikon 7 Indeks globalne konkurentnosti Republike Hrvatske (2015.-2022.).....	38
Grafikon 8 Indeks lakoće poslovanja Slovačke (2015.-2019.)	42
Grafikon 9 Ocjena poslovnog povjerenja Slovačke (2014.-2022.).....	43
Grafikon 10 Indeks globalne konkurentnosti Slovačke (2015.-2022.).....	44

POPIS TABLICA

Tablica 1 Kriteriji za bodovanje konkurentnosti države za 2021. godinu (334 kriterija)	10
Tablica 2 Razina pojedinačnih pokazatelja konkurentnosti Republike Hrvatske u 2021. godini	11
Tablica 3 Usporedba područja konkurentnosti Republike Hrvatske u 2022. u odnosu na 2021. godinu	12
Tablica 4 Indeks lakoće poslovanja za Republiku Hrvatsku za 2019. godinu.....	14
Tablica 5 BEE tematska područja- sektorska i međusektorska podjela te povezanosti	19
Tablica 6 Indeks percepcije korupcije u 2022. te promjene u odnosu na 2021. godinu	21
Tablica 7 Glavni ograničavajući faktori u poslovanju u Republici Hrvatskoj.....	36

ŽIVOTOPIS

Lucija Tokić rođena je 9. siječnja 1999. u Zagrebu. Osnovnu školu Luka završava 2013. te upisuje Gimnaziju Sesvete u Zagrebu. Maturirala je 2017. godine i upisala Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, a kasnije smjer Analiza i poslovno planiranje. Posjeduje Deutsches Sprachdiplom – diplomu njemačkog jezika, razinu B2. Od 2009. do 2016. bavi se rukometom, te je osvajačica brojnih medalja.